

**SATAKUNTALAISTEN
HYVINVOINTIKERTOMUS
v. 2019
JA
HYVINVOINTISUUNNITELMA
v. 2020 – 2024**

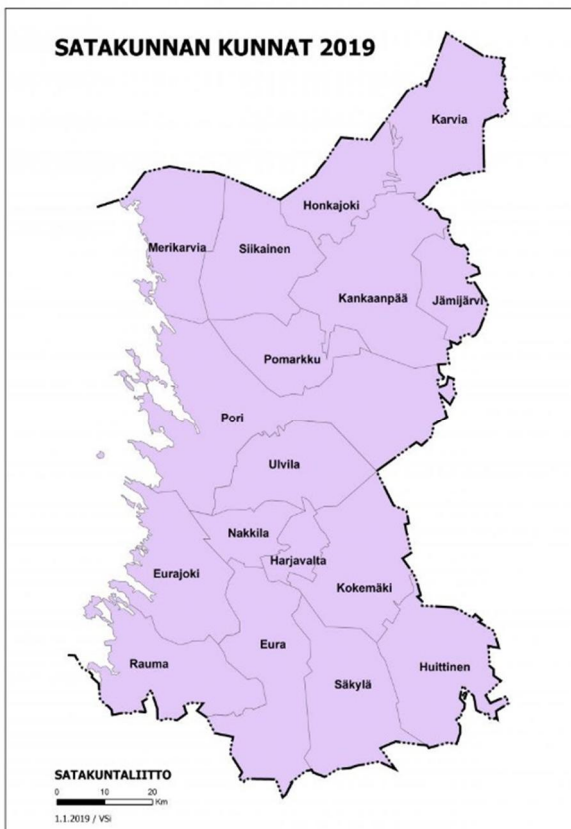
SISÄLLYS

OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS v. 2019.....	3
Johdanto	3
Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi.....	4
Väestön määrä, talous, työttömyys ja koulutus	4
Terveystiedon edistämisen eli TEAviisarin tulokset Satakunnan kunnista.....	5
Väestön tarkastelu ikäryhmittäin.....	7
Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet.....	7
Nuoret ja nuoret aikuiset.....	8
Työikäiset.....	10
Ikäihmiset.....	11
Kaikki ikäryhmät	12
Yhteenveto.....	13
Lapset ja nuoret sekä perheet.....	13
Työikäiset ja ikäihmiset.....	14
OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOTEEN 2025.....	15
Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	15
Hyvinvoinnin, terveyden edistämisen ja turvallisuuden rakenteet.....	15
STRATEGISET PAINOPISTEET JA LINJAUKSET	17
PAINOPISTEALUEET JA TAVOITTEET VUOTEEN 2025	19
Satakuntalaisten hyvinvointikertomus v. 2019 ja hyvinvointisuunnitelma v. 2020-2024 laatijat:...	34
LIITTEET	35
LIITE 1 Toimintamallit Satakuntalaisten Hyvinvointivajeiden Minimoimiseksi.....	35
LIITE 2: SATAKUNNAN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN VUOSIKELLO	36
LIITE 3: Sote-uudistusta tukevat maakunnalliset hankkeet vuosina 2017 – 2019.....	37

OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS V. 2019

JOHDANTO

Alueellinen hyvinvointikertomus kokoaa alueen kuntien vahvuudet ja huolenaiheet. Se kuvaa alueellisia ja väestöryhmittäisiä eroja hyvinvoinnissa ja terveydessä, hyvinvoinnin rakenteita alueella ja välittää tietoa valtionhallintoon. Alueellinen hyvinvointisuunnitelma määrittelee, mitä kunnat, alueelliset toimijat, kuten maakunnan liitto tai sairaanhoitopiiri tekevät yhdessä muiden toimijoiden kanssa asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä eriarvoisuuden vähentämiseksi. Se kuvaa kuntien ja alueen välistä yhteistyötä ja on tärkeä strategisen johtamisen väline. Hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet, toiminta, seuranta ja arviointi. Satakuntalaisen hyvinvointikertomuksen vertailumaakunniksi on otettu ERVA-alueen maakunnat Varsinais-Suomi ja Pohjanmaa sekä elinkeinoelämän samankaltaisuuden vuoksi Etelä-Pohjanmaa. Näiden lisäksi tuloksia verrataan koko maan tuloksiin.

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma huomioi kestävän kehityksen periaatteita, jotka yleisesti luokitellaan ekologisiksi, taloudelliseksi sekä sosiaalisiksi ja kulttuuriseksi kestävyudeksi. Näiden päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa lisäksi, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tarkoittaa sosiaalisesti kestäväällä kehityksellä sitä, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa. Tärkeää on, että kehitys on ekologisesti kestävä ja sosiaalisesti oikeudenmukaista.

INDIKAATTORIEN JA MUUN TIEDON OSOITTAMA HYVINVOINTI

VÄESTÖN MÄÄRÄ, TALOUS, TYÖTTÖMYYS JA KOULUTUS

Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan Satakunnan väkiluku on vähentynyt vuodesta 1993 vuoteen 2018 21 895 henkilöä (aluejako tuorein myös v. 1993 tiedoissa). Vastaava muutosprosentti väkiluvussa on -9,1. Samalla ajanjaksolla koko maan väkiluku on kasvanut 8,7 %. Väkiluku on laskenut kaikissa Satakunnan seutukunnissa. Porin seutukunnassa väkiluvun väheneminen on suhteellisesti vähäisintä (-7,2 %). Rauman seutukunnassa väestötappio on 8,9 % vuosina 1993–2018. Suhteellisesti mitattuna suurin väestötappioalue on Pohjois-Satakunta (-21,4 %). Vuodet 2016-18 ovat olleet maakunnassa poikkeuksellisen kehoja kotimaan muuttoliikkeen tappioiden ja heikon luonnollisen väestömuutoksen vuoksi. Väestöennusteen (2019) mukaan väki vähenee Satakunnassa 11,9 % vuoteen 2040 mennessä. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee 2030-luvulle saakka. Satakunnan BKT asukasta kohti on Suomen 19 maakunnan joukossa 10. korkein (v. 2017). Kuitenkin jalostuksessa muodostunut arvonlisäys (BKT) per capita on maamme kolmanneksi korkein. Vuonna 2015 maakunnan kokonaistuotanto henkeä kohden oli vielä viidenneksi korkein. Rauman seutukunnan BKT per capita on maamme 9. korkein, Porin seutukunnan 30. ja Pohjois-Satakunnan 19. korkein 70 seutukunnan joukossa. Sijoitukset alenivat Pohjois-Satakuntaa lukuun ottamatta v. 2017. Pohjois-Satakunnan asema parani huomattavasti ja sijaluku nousi 12 pykälää. Vuoden 2017 aikana Satakunnan BKT kasvoi kaksi prosenttia ja vuonna 2018 ennakkotietojen mukaan 0,7 % reaalisesti.

Satakunnan aluetaloudessa painottuu viennin korkea osuus. Se on BKT:n tärkeä osa-alue. Teollisuuden viennin arvon osuus kokonaistuotannosta on Suomessa 26 % ja Satakunnassa 52 % (v. 2017). Satakunnan viennin arvo on maakunnista neljänneksi korkein v. 2018 (Tulli). Myös henkeä kohti laskettuna sija on neljä. Maakunnan viennin osuus koko Suomesta on 6,9 %, mikä on väestöosuutta (4 %) selvästi korkeampi (v. 2018, Tulli). Siten maaillemme elintärkeässä ulkomaankaupassa Satakunnan asema on huomattavasti asukasluvuaan merkittävämpi ja alue on Suomen vahvimpia myös viennin suhteessa väkilukuun.

Satakunta on edelleen positiivisessa rakennemuutoksessa (v. 2019 syksyn tilanne), mutta talouden kehitys on tasaantumassa. Positiivinen rakennemuutos on näkynyt työvoiman tarpeen ja alueen yritysten tilauskantojen kasvuna. Maakunnan oman yritystoiminnan ohella Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan vahva talouskasvu heijastuu myös Satakuntaan. Maakunnan oma telakkateollisuus on jälleen hyvässä kasvussa muutaman heikon vuoden jälkeen. Yksi kasvuala on erityisesti Ulvilaan ja Porin seudulle keskittynyt automaatio-, robotiikka- ja ohjelmointialojen klusteri. Automaatiota ja robotiikkaa tuotannossaan hyödyntävät yritykset mukaan lukien klusterissa on yli sata yritystä. Klusterin ytimeen kuuluvien noin 50 yrityksen yhteenlaskettu liikevaihto on kasvanut lähes 100 % ja henkilöstö lähes 70 % viimeksi kuluneen kahdeksan vuoden aikana (2010–2018). Klusteri työllistää välittömästi noin 1250 henkilötyövuoden verran ja välilliset vaikutukset ovat vielä suuremmat.

Talouden ja työllisyyden positiivista kehitystä varjostaa kuitenkin Venatorin tehtaan alasajo vuoden 2021 loppuun mennessä. Myös Raumalla paperikoneen sulkeminen heikentää aluetaloutta. Rauman telakan tilauskirjoihin on saatu kaksi autolauttilausta ja puolustusvoimille toimitettavat neljä monitoimikorvettia, mikä parantaa työllisyystilannetta.

Satakunnassa kaikkien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi vielä hieman vuoden 2019 tammi–kesäkuussa, mutta toimialoittainen vaihtelu oli jo huomattavaa. Talouden vetureina toimivat jälleen merkittävät vientialat, kuten koneiden ja laitteiden valmistus sekä metallien jalostus. Kovin kasvaja oli jälleen automaatio- ja robotiikkaklusteri. Metsäteollisuuden kasvu taittui keväällä. Elintarviketeollisuus pysyi pinnalla, mutta kemianteollisuuden liikevaihto supistui hieman. Rakentaminen sai alkuvuonna uutta puhtia, mutta palvelusektorilla kaupan kasvu miltei pysähtyi ja

liike-elämän palveluiden liikevaihto alkoi laskea. Henkilöstömäärä kohosi alkuvuonna vielä päätoimialoilla palvelualoja lukuun ottamatta.

Työttömien työnhakijoiden määrä on vielä alkuvuoden 2019 aikana vähentynyt vuoden takaiseen verrattuna, mutta alenemistahti on koko ajan hidastunut. Tammi–kesäkuussa 2019 Satakunnassa on ollut keskimäärin 9 280 työtöntä työnhakijaa, mikä on 700 henkeä (-7 %) viime vuoden vastaavaa ajankohtaa vähemmän. Vielä viime vuonna työttömyys aleni lähes 2 300 hengellä (-19 %). Työttömien määrä oli alimmillaan toukokuussa, jolloin työttömänä oli 8 500 henkilöä. Tätä vähemmän työttömiä on Satakunnassa ollut viimeksi vuonna 1990. Viimeisen kymmenen vuoden aikana pahin työttömyys on koettu vuoden 2015 joulukuussa, minkä jälkeen työttömyys on alentunut selvästi.

Elokuun 2019 työllisyyskatsauksen mukaan nuorisotyöttömyys on vuonna 2019 kääntynyt lievään kasvuun. Vaikka pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt muuta työttömyyttä enemmän vuoden takaiseen verrattuna, ei pitkäaikaistyöttömien määrä ole enää viime kuukausina vähentynyt. Kaikkien työnhakijoiden kokonaismäärä on vähentynyt vuoden takaisesta. Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa on tänä vuonna ollut hieman enemmän henkilöitä kuin viime vuonna. Avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt viime vuodesta. Näyttää siltä, että jatkossa työttömien määrä Satakunnassa alenee enää hyvin hitaasti tai ei ollenkaan. Monilla ammattialoilla työttömyyden aleneminen on hidastunut ja esimerkiksi rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ammattiryhmässä rakennustyöntekijöiden työttömyys on kääntynyt jo selvään kasvuun. Myös nuorten, alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on noussut.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä on Satakunnassa merkittävästi maan keskiarvoa alempi (koko maa 9,3 %, Satakunta 5,3 %, 2017). Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus Satakunnassa on puolestaan koko maan vastaavaa osuutta korkeampi. Koulutustaso on kuitenkin noussut hieman maan keskiarvoa nopeammin, kun tarkastellaan tutkinnon suorittaneiden osuutta. Alle 35-vuotiaissa on alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus yltänyt lähes samaan tasoon kuin koko maassa keskimäärin. Sen sijaan ylemmissä korkeakoulututkinnoissa osuus on nuorissakin ikäluokissa selvästi maan keskiarvoa alempi, noin puolet siitä. Molemmissa osuuden kasvuvauhti on jäänyt myös alle maan keskitason.

TERVEYDENEDISTÄMISAKTIIVISUUDEN ELI TEAVIISARIN TU- LOKSET SATAKUNNAN KUNNISTA

Kansallinen terveydenedistämisasiivisuus, TEAviisari, nostaa esille kuntien toiminnan kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Teaviisarin tiedot tukevat kuntien, koulujen ja alueiden terveyden edistämistyön suunnittelua ja johtamista. Terveydenedistämisasiivisuuden mittaamiseen kehitetty viitekehys on yhteinen eri toimialueille. Tiedot on kerätty vuosilta 2015-2019.

Satakunnan kuntien kokonaistulos (67) terveydenedistämisasiivisuudessa on samalla tasolla Varsinais-Suomen (68) sekä koko maan keskitason (68) kanssa ja hieman parempi kuin Pohjanmaan (62) sekä Etelä-Pohjanmaan (64). Satakunnan kuntien kokonaistulos on pysynyt lähes samalla tasolla viimeisen viiden vuoden aikana.

Taulukko 1 Terveydenedistämistäktiivisuuden (TEA-viisari) suhdeluvut 2017–2019.

	Satakunta	Koko maa
Terveydenedistämistäktiivisuus	67	68
Kuntajohto	77	78
Perusopetus	68	67
Lukiokoulutus	74	69
Ammatillinen koulutus	74	66
Liikunta	68	74
Perusterveydenhuolto	57	67
Kulttuuri	50	59

Kuntajohdon terveydenedistämistäktiivisuuden (tiedot vuodelta 2019) osalta Satakunnan kokonaistuloksessa (77) on tapahtunut selkeä parannus aiempiin vuosiin verrattuna ja tällä hetkellä tulos on samaa tasoa koko maan (78) tuloksen kanssa ja parempi kuin vertailumaakunnissa. Satakunnassa kuntajohdon sitoutuminen (75), johtaminen (74) sekä seuranta ja tarveanalyysi (94) ovat parantuneet selkeästi ja ovat lähellä koko maan keskitasoa (77, 80, 87). Osallisuus (76) on edelleen hyvä ja lähellä koko maan (80) tulosta, muutos aiempaan on ollut maltillisempi. Uutena mittarina on voimavarat, jonka tulos (64) on lähes maan keskitasoa (65).

Lukiokoulutuksen terveyden edistämisen (tiedot vuodelta 2018) osalta Satakunnan kokonaistulos (74) on lähellä hyvää tulosta ja selkeästi yli koko maan tuloksen (69) sekä parempi kuin muissa vertailumaakunnissa. Lukiokoulutuksen tulokset ovat parantuneet edellisestä mittauskerrasta. Sitoutuminen (91), johtaminen (79) sekä seuranta ja tarveanalyysi (74) ovat hyviä. Voimavaroissa (61), yhteisissä käytännöissä (66) ja osallisuudessa (69) on vielä parannettavaa. Lukiokoulutuksen kaikilla osa-alueilla Satakunnan tulokset ovat koko maan (88, 72, 68, 57, 63, 66) tuloksia parempia.

Ammatillisen koulutuksen (2018) terveydenedistämistäktiivisuuden tuloksissakin ollaan Satakunnassa (74) lähellä hyvää tulosta ja selvästi yli koko maan tuloksen (66), myös vertailumaakuntiin verrattuna tulokset ovat Satakunnassa paremmat. Aikaisempiin tuloksiin verrattuna Satakunnassa on tapahtunut selkeä muutos parempaan suuntaan. Sitoutuminen (99), johtaminen (77) sekä yhteiset käytännöt (81) ovat hyviä. Seuranta ja tarveanalyysissä (63), voimavaroissa (68) ja osallisuudessa (56) on vielä parannettavaa. Ammatillisen koulutuksen kaikilla osa-alueilla Satakunnan tulokset ovat koko maan (86, 71, 71, 60, 52, 56) tuloksia parempia tai samalla tasolla.

Liikunnan (2018) terveyden edistämisen osalta Satakunnan kokonaistuloksessa (68) on vielä parannettavaa, sillä sekä koko maan tulos (74) että Varsinais-Suomen (74) tulos ovat selvästi paremmat. Muiden vertailumaakuntien tulokset ovat Satakunnan tulosta alhaisempia. Kahteen edelliseen mittaukseen verrattuna Satakunnassa on tapahtunut selvää parannusta. Osallisuus (88) ja muut ydintoiminnat (87) ovat hyvällä tasolla Satakunnassa, osallisuus on koko maan tasoa (92) hieman alhaisempi ja muut ydintoiminnat ovat koko maan (79) tasoa parempi. Sitoutumisessa (58), johtamisessa (67), seurannassa ja tarveanalyysissä (47) sekä voimavaroissa (60) on parannettavaa, luvut ovat kaikissa heikoimpia kuin koko maan (61, 86, 58, 64) tuloksissa.

Perusterveydenhuollon terveyden edistämisen osalta Satakunnan tuloksissa on paljon parannettavaa, sillä kokonaistulos (57) on selvästi koko maan (67) tulosta alhaisempi. Varsinais-Suomen (65) ja Etelä-Pohjanmaan (66) tulokset ovat lähellä koko maan tulosta, Pohjanmaan (56) tulos on lähes sama kuin Satakunnassa. Perusterveydenhuollon TEA-viisarin kokonaistuloksissa on ollut aiemmin noususuunta, mutta edellisen tuloksen (vuodelta 2016) jälkeen on tapahtunut selkeä muutos huonompaan suuntaan. Voimavarat (77) ja yhteiset käytännöt (78) ovat Satakunnassa hyvällä tasolla ja parempia kuin koko maan (73, 74) vastaavat. Sitoutumisessa (36), johtamisessa (51), seurannassa ja tarveanalyysissä (26), osallisuudessa (67) ja muissa ydintoiminnoissa (66) on

parannettavaa, sillä kaikki tulokset ovat koko maan (42, 78, 46, 81, 72) tuloksia heikompia ja näissä on tapahtunut merkittävää heikentymistä vuoden 2016 jälkeen.

Kulttuurin terveydenedistämisen aktiivisuuden kysely tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 2019, joten muutosten vertailua ei ole olemassa. Satakunnan osalta kulttuurin kokonaistulos (50) on lähellä vertailumaakuntia ja siinä on parannettavaa, toisaalta myös koko maan kokonaistulos (59) on varsin alhainen. Satakunnassa kulttuurin osallisuus (54) sekä seuranta ja tarveanalyysi (50) ovat lähellä koko maan tuloksia (56, 52). Voimavaroissa (47) ja muissa ydintoiminnoissa (59) Satakunnassa on suurempi ero koko maan tuloksiin (54, 69) nähden. Sitoutumisessa (35) ja johtamisessa (52) Satakunnassa jäädyään selkeästi alle koko maan tason (53, 69).

VÄESTÖN TARKASTELU IKÄRYHMITÄIN

Tarkasteltaessa Satakunnan maakunnan väestön hyvinvoinnin kehitystä ikäryhmittäin sekä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä vuosilta 2013-2018 sekä muutamia vuoden 2019 jo saatavilla olevia indikaattoritietoja.

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

Satakunnassa on 0–17 v. lapsia ja nuoria 39 066 (31.12.2018 Tilastokeskus).

Humalahakuinen juominen ja tupakointi on vähentynyt Satakunnassa, mutta on korkea edelleen vertailualueisiin nähden; vain Etelä-Pohjanmaalla tupakoidaan vertailualueista Satakuntaa enemmän. Nuuskan käyttö on huolestuttavasti kasvussa.

Huolestuttavaa on, että Satakunnassa laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden 8. ja 9. -luokkalaisten määrä on kasvanut vuodesta 2011 lähtien ja on korkeampi kuin vertailumaakunnissa. Huomioitavaa on, että laittomien huumeiden käytön mukana tulee aina rikollisuutta. Lapset ja nuoret raportoivat muuta maata enemmän läheisen alkoholinkäytön tuomista ongelmista.

Rahapelaamista havaitaan muuta maata enemmän satakuntalaisten alaikäisten keskuudessa, vaikka suunta on laskussa. Pakka -toimintamallin mukaiset rahapelaamisen ostokokeet suoritettiin 16 Satakunnan kunnassa keväällä 2019. Tulokset osoittavat, että rahapelaamisen ikärajavallonnassa on vielä tehostamista. Raha-arpojen koeostoista 51 % päätyi tilanteeseen, jossa myyjä ei kysynyt henkilöllisyystodistusta ja myi nuorelta näyttävälle henkilölle raha-arvan. Rahapelikoneiden osalta vastaava luku oli 84 %.

Satakunnassa lapset ja nuoret kokevat oman terveydentilansa muuta maata heikommaksi. Erityisen huolestuttavaa on, että ylipainoisten lasten ja nuorten osuus on maan suurin ja ylipainoisten määrä on kasvussa. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan 8.–9.-luokan oppilaista ylipainoisia on 21,3 %, vuonna 2017 osuus oli 20,8 %. Koko maassa ylipainoisten 8. ja 9.-luokkalaisten osuus on 16,9 %. Avohilmo -tilastoissa erityisesti kouluikäisistä pojista merkittävä osa on ylipainoisia. Säännöllinen ateriarhythmi parantaa ruokavalion laatua ja ehkäisee siten ylipainoa, joten on huolestuttavaa että 42 % 8.–9.-luokkalaisista ja 29 % 4.–5.-luokkalaisista ei syö aamupalaa. Koululounaan jättää syömättä 29,8 % 8. ja 9.-luokkalaisista.

Hengästyttävää liikuntaa harrastavien määrä on kasvussa, mutta vielä valitettavan moni nuori raportoi vähäisestä liikkumisestaan. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuus oli 4. ja 5.-luokkalaisilla 38,1 %. Vuonna 2017 vastaava luku oli 44,9 %.

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden 0–17-vuotiaiden määrä on korkea verraten vertailualueisiin. Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit nuorisopsykiatrialla ovat kasvussa 0–12-vuotiailla Satakunnassa. Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöihin haetaan ja saadaan sairaalahoitoa sekä avohoidon käyntejä merkittävästi muuta maata enemmän.

Yksinäisyyttä ja osallisuuden puutetta raportoidaan Satakunnassa muun maan tasoisesti. Alakouluikäisistä 2,8 %, yläkouluikäisistä 9,3 %, osallisuuden puutetta koulu- ja luokkayhteisöissä koetaan muuta maata enemmän. Koulukiusaamista sekä ilmapiiriongelmiä oppilaitoksissa on Satakunnassa muuta maata enemmän. Oppilaista 68 % kokee että kiusaamiseen ei puututa. Yläkouluikäisten koulukiusaaminen on vähentynyt, mutta on edelleen yli maan keskitason sekä vertailumaakuntien.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on vuosittain kasvanut samoin kuin koko maassa. Huostassa olevien ja kiireellisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on Satakunnassa huolestuttava. Suunta on tasaisesti nouseva. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevia alaikäisiä on vertailualueisiin nähden runsaasti.

Vanhempien jaksamiseen Satakunnassa tulee kiinnittää huomiota lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. LHT 2018 tutkimuksessa (lasten terveys- ja hyvinvointipalvelut tutkimus, 4-vuotiaiden vanhemmille) ilmenee Satakunnan osalta, että vanhemman on vaikea kertoa sekä osa jättää kertomatta omaan jaksamiseen liittyvistä oireista, kuten masennusoireilu, yksinäisyyttä ja huolta jaksamisesta.

Kulttuurin TEAviisarin näkökulmasta lapset otettiin vuonna 2019 hyvin huomioon Satakunnan kuntien toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Heille oli runsaasti kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä. Lapset pääsivät myös osallistumaan hyvin taiteen perusopetukseen maksutta tai saivat maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella. Toisaalta taiteen ja kulttuurin osuus sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla toteutui kunnissa vaihtelevasti.

NUORET JA NUORET AIKUISET

Satakunnassa on 18–29 v. nuoria ja nuoria aikuisia 26 936 (31.12.2018 Tilastokeskus).

Tupakointi ja humalahakuinen juominen ovat laskevana trendinä, mutta muuta maata jäljessä. Laittomien huumeiden kokeilu on lukiolaisilla Satakunnassa vähän laskussa, mutta ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla kasvussa. Läheisten alkoholinkäyttö aiheuttaa ongelmia merkittävästi enemmän kuin muualla maassa.

Satakunnassa toteutettiin päihdetilannekysely vuonna 2018. Vastausten perusteella alaikäisille päihteiden välitystä havaitaan enemmän alkoholin (39 %) ja tupakan/sähkösavukkeen (43 %) osalta kuin nuuskan (35 %) ja huumausaineiden (14 %) osalta. Vastaaajista alaikäisten alkoholin käyttöä oli havainnut 74 %, tupakoimista 88 %, nuuskaamista 54 %, sähkösavukkeiden käyttöä 56 %, kannabiksen tai muiden huumausaineiden käyttöä 17 % ja rahapelaamista 47 %. Yli puolella vastaajista oli kuitenkin yhtenäinen näkemys siitä, että alaikäisten päihteiden käyttöön tulee puuttua, alkoholin käyttöön 55 %, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön 64 %, kannabiskokeiluihin ja käyttöön 60 %, rahapelaamiseen 43 %. Avoimissa vastauksissa alaikäisten päihteiden käyttöön puuttuminen nähtiin myös tärkeäksi ja erityisesti korostettiin nuuskan ja kannabiksen käyttöön puuttumista. Lisäksi toivottiin alaikäisille tapahtuvaan päihteiden välittämiseen puuttumista ja vanhemmuuden tukemiseen panostamista.

Taulukko 2. Kouluterveyskyselyn mukaiset tulokset 2017-2019; ylipaino, koululounas, liikunta lukion ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla. ↑ nousussa, koko maata korkeampi, ↑↑ merkittävässä nousussa, koko maata korkeampi

KOULUTERVEYSKYSELY Indikaattori	Lukio 1. & 2. vuoden opiskelijat		Ammatillinen oppilaitos 1. & 2. vuoden opiskelijat	
	2017	2019	2017	2019
Ylipainoisten osuus	17,8	20,3 ↑	28,2	30 ↑
Ei syö koululounasta 5 pv /vko	20,2	25,4 ↑	27,2	41,7 ↑↑
Alle tunnin liikuntaa / vko	22,4	29,9 ↑	40,9	44 ↑

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan Satakunnassa on koko maan ylipainoisimmat nuoret. Ylipainoisten nuorten osuus on kasvussa vuosien 2017-2019 tarkastelujakson aikana (taulukko). Vuonna 2019 ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2.vuoden opiskelijoista 30 % ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ylipainoisia on 20,3 %. Koko maassa ylipainoisten lukiolaisten osuus on 15,9 % ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden 25,1 %. Osuus on vertailumaakuntiin ja koko maahan verrattuna suuri. Koululounasta ei syö viitenä arkipäivänä viikossa 25,4 % lukiolaisista ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista 41,7 %. Liikkumattomien määrä on korkealla tasolla. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat, hengästyttävää liikuntaa alle tunnin viikossa vapaa-ajalla harrastavien määrä, on 44,0 %, lukiossa vastaava luku on 29,9 %.

Satakuntalaiset ammatillisten oppilaitosten opiskelijat nukkuvat keskimäärin vähemmän kuin koko maassa. Toisen asteen (1.–2. vuosi) opiskelijoista 57,1 % nukkuu arkisin alle 8 tuntia (koko maa 52,2 %). Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulu-uupumus on kasvussa Satakunnassa. Ammatillisen oppilaitosten opiskelijat kokevat koulu-uupumusta enemmän kuin vertailualueilla. 17–24-vuotiaista nuorista 7,7 % on jäänyt koulutuksen ulkopuolelle. Varsinais-Suomessa ja koko maassa koulutuksen ulkopuolelle jääneitä on enemmän kuin Satakunnassa. Erityiskorvattavia lääkkeitä käytetään hieman muuta maata enemmän.

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden 18–24-vuotiaiden määrä on Satakunnassa kasvussa, vertailualueista vain Etelä-Pohjanmaalla määrä on suurempi. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten määrä Satakunnassa on korkea 18,1 %. Nuorisotyöttömyys on laskussa, mutta maan korkein. Lukiolaisten ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden koulukiusaaminen on vähentynyt vuosien 2011–2017 välillä. Koulukiusaamista on enemmän ammatillisissa oppilaitoksissa (3,6 % vuonna 2017) kuin lukioissa (1,3 %). Seksuaalista väkivaltaa koetaan Satakunnassa muuta maata enemmän, niin lukio- (7,7 %, koko maa 7,2 %) kuin ammattikouluikäisten (8,2 %, koko maa 7,6 %) keskuudessa (2019 kouluterveyskysely).

Kouluterveyskyselyyn (2019) vastanneiden mukaan (4-, 5-, 8-, 9, toinen aste: ammattikoulu ja lukio 1. ja 2lk) osallisuus yhteiskuntaan lähiyhteisössä, oppilaitoksen luokassa tai kaveripiirissä on hyvällä tasolla. 71-76 % kokee olevansa tärkeä osa lähiyhteisöään. Tärkeäksi osaksi luokkayhteisöä itsensä kokee 54-64 %. Etelä-Pohjanmaalla osallisuus on muuta maata ja Satakuntaa hieman paremmalla tasolla. Satakunta sijoittuu osallisuudessa vertailualueisiin nähden muutaman prosenttiyksikön heikompana. Luokan yhteisöllisyyden tukemisessa ammatilliset oppilaitokset onnistuvat hieman paremmin kuin peruskoulut ja lukiot.

Satakuntalaiset alle 20-vuotiaat nuoret syyllistyvät erilaisiin rikoksiin muuta maata enemmän. Rikoksista syyllisiksi epäiltyjä, alle 20-vuotiaita on prosentuaalisesti enemmän kuin maassa keskimäärin kaikista epäillyistä. Kaikissa rikoksissa Satakunnassa alle 20-vuotiaiden osuus epäillyistä on vuonna 2018 ollut 12,7 % (lokakuun loppuun 2019 13,4 %), kun koko maan vastaava osuus on 9,6 % (11,1 %).

Nuoret on kulttuurin osalta otettu hyvin huomioon Satakunnan kuntien toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Heille oli runsaasti kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä. Nuoret pääsivät myös osallistumaan hyvin taiteen perusopetukseen maksutta tai saivat maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella. Toisaalta raportista käy ilmi, että vain ¼ kunnista seurasi näitä lukumääriä.

TYÖKÄISET

Satakunnassa on 30–64-vuotiaita työkäisiä 96 799 (31.12.2018 Tilastokeskus).

Päivittäin tupakoivia on Satakunnassa merkittävän paljon 21,4 %, koko maan määrän ollessa 13,2 %. Alkoholista liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) 20 – 64 -vuotiaista on lähtenyt nousuun Satakunnassa ja on korkein vertailualueisiin nähden. Huomioitava toki on, että tiedon pohjana on AUDIT-C mittari, jonka tiedot tulevat Finsote -tutkimuksesta ja otos on Satakunnasta ollut pieni. Tästä syystä tulosta ei voida pitää täysin luotettavana. Sote -palveluiden puheeksioton ja mini-intervention käyttö ja kirjaaminen ei ole Satakunnassa systemaattista. Lasten ja nuorten terveystarkastusten pohjalta tuli esille läheisten alkoholinkäytön aiheuttaman ongelman merkittävästi enemmän kuin muualla maassa keskimäärin. Terveystensa keskitasoisiksi tai huonommaksi kokee 31,6 %, mikä on koko maahan nähden korkeinta. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä mielenterveyden ongelmien vuoksi ollaan työkyvyttömyyseläkkeellä keskimääräistä vähän enemmän Satakunnassa. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden osuus on kasvanut Satakunnassa ja on korkein koko maahan sekä vertailualueisiin nähden. Työkykyensä heikentyneeksi arvioi 24,7 % satakuntalaisista.

Lihavien (BMI \geq 30) osuus 20–54-vuotiaista on 23,7 %, osuus on noussut vuodesta 2015 (20,9 %). Koko maassa lihavien osuus on 20,1 %. Myös ylipainoisten (BMI \geq) osuus on merkittävä Satakunnassa. Kasviksia ja hedelmiä suositusten mukaisesti käyttävien osuus on maan pienimpiä 28,6 % Satakunnassa. Koko maassa 31 % aikuisväestöstä käyttää kasviksia ja hedelmiä suositusten mukaisesti. Liikkumattomuus on työkäisten hyvinvoinnin uhka, 100 m:n matkan juoksemisessa on vaikeuksia 11,3 %:lla satakuntalaisista. Liikkumattomuuden aiheuttamat kustannukset Satakunnassa ilmenevät SataLipake -hankkeessa tehdystä laskelmasta.

Taulukko 3

Liikkumattomuuden hinta ja liikuntaneuvonta - intervention hyöty

Terveystensä kannalta riittävästi liikkuu 25% väestöstä – 54 656 asukasta Satakunnassa

Satakunnassa 218 624 asukasta Liikkumattomia 75 % eli 163 968 asukasta	*Liikkumattomuuden aiheuttamat terveydenhuollon kustannukset / vuosi 411 € / henkilö	**Liikkumattomuuden aiheuttamat kokonaiskustannukset, terveydenhuollon kustannukset ja mm. tuloveron menetykset / vuosi 1 548 € / henkilö	Intervention hinta / vuosi 315 € / henkilö	Intervention hyöty *67,4 milj.€ - 51,6 milj.€ **235,9 milj.€ - 51,6 milj.€
163 968	67,4 milj.€	235,9 milj.€	51,6 milj.€	*15,8 milj.€ 96 € / henkilö **184,3 milj.€ 1 035 € / henkilö

Lähde: Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnan yhteiskunnalliset kustannukset, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018 <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=25902>

Taulukko4**Tyypin 2 diabeetikoiden hoitokustannukset ja elintapaohjaus – intervention hyöty**

Tyypin 2 diabeetikoita on 15 500 - Satakunnassa hoitokustannukset ovat 60,2 milj.€ vuodessa.

Intervention tavoitteena on tyypin 2 diabeetikoiden lisäsairauksien ehkäiseminen.

Tyypin 2 diabeetikoista 79 %:lla ei ole lisäsairauksia	Tyypin 2 diabeetikoiden hoitokustannukset vuodessa 79 prosentilla, joilla ei ole lisäsairauksia (3036 € / henkilö)	Tyypin 2 diabeetikoiden hoitokustannukset vuodessa, kun lisäsairaus ilmaantuu (7069 € / henkilö)	Intervention hinta / vuosi (315 € / henkilö)	Intervention hyöty, kun lisäsairaus ehkäistään (86,6 milj.€ - 37,2 milj.€ - 3,9 milj.€)
12 245 henkilöä	37,2 milj.€	86,6 milj.€	3,9 milj.€	45,5 milj.€ (3716 € / henkilö)

Lähde: Diabetes lukuina 2017 https://www.diabetes.fi/files/9237/Diabetes_lukuina_2017_flyer.pdf

Vammojen ja myrkytysten vuoksi Satakunnassa hoidossa käyneitä on muuta maata enemmän. Työikäiset satakuntalaiset kokevat yksinäisyyttä vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. FinLapset -tutkimuksesta syntyy huoli työikäisten vanhempien jaksamisesta, masennusoireiluista ja yksinäisyyden kokemuksista. Järjestötoimintaan osallistuminen on koko maata aktiivisempaa (29,8%) Satakunnassa.

Työikäisten kulttuuritoimintaa esiintyi työikäisillä huonoiten. Työikäisten kulttuuritoimintaa ei huomioida juurikaan kuntien toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Varsin vaihtelevaa oli myös aikuisille suunnattu taiteen perusopetus. Vähävaraisille ei ole juurikaan järjestetty mahdollisuuksia osallistua kulttuuritoimintaan.

IKÄIHMISET

Satakunnassa on 65-vuotta täyttäneitä asukkaita 58 079 (Tilastokeskus 31.12.2018).

Alkoholia liikaa käyttävien osuus 65- ja 75-vuotiaissa on lähtenyt kasvuun Satakunnassa. Itsensä yksinäiseksi kokevien määrä on Satakunnassa merkittävän suuri, myös palveluita koetaan saavan liian vähän. Ikääntyneet kokevat olevansa psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita, verraten muuhun Suomeen ja vertailualueisiin. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65-vuotta täyttäneillä ovat nousseet vuodesta 2015. Satakunnassa oli vuonna 2018 hoitajaksoja 348,6 / 10000 asukasta kohden; koko maassa vastaava luku oli 334,5.

Terveytensä keskitasoiseksi tai huonoksi kokee 63,3 - 68,3 % 65-vuotta täyttäneistä ja sitä vanhemmista Satakunnassa. Tyytyväisyys terveyteen heikkenee ikääntymisen myötä. Satakunnassa ikäihmiset ovat terveyteensä tyytymättömmimpiä. 100 metrin matkan juoksemisessa yli 38 % arvioi olevan haasteita. 75 -vuotta täyttäneiden liikunta-aktiivisuus on heikkoa; lähes puolet ilmoittaa, ettei harrasta liikuntaa vapaa-ajallaan lainkaan. Lihavien ikääntyneiden osuus (25,4 %) on maan suurin (koko maa 21,7 % ja Varsinais-Suomi 20,8 %).

65-vuotta täyttäneet satakuntalaiset osallistuvat aktiivisesti järjestötoimintaan (29,7 % vuonna 2015), koko maan luvun ollessa 28,4 % (Etelä-Pohjanmaa on 23,2 %, Pohjanmaa 32,6 % ja Varsinais-Suomi 28,9 %).

Yli 65 -vuotiaille ikäihmisille löytyi useita kulttuurin tarjoamisen toimintamalleja. Paljon sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävät ja kotona asuvat ikäihmiset saivat kunnasta riippuen kuitenkin vain vaihtelevasti kulttuuripalveluita.

KAIKKI IKÄRYHMÄT

Satakuntalaiset matalan ja keskitason koulutuksen saaneet kokevat elämänlaatunsa hieman heikommaksi kuin muu Suomi. Korkeasti koulutetut kokevat taas elämänlaatunsa jopa paremmaksi kuin koko muu Suomi. Menetettyjä elinvuosia on 6805 (PYLL-indeksi, menetetyt elinvuodet 100 000 asukasta kohden 0–80-vuotiailla) Satakunnassa, mikä on eniten vertailtaessa vastaavan kokosiin alueisiin sekä koko Suomeen (6321). Terveytensä satakuntalaiset kokevat huonoimmaksi kaikilla koulutustasoilla. Lihavien osuus satakuntalaisista on maan suurinta joka ikäryhmässä. Satakunnassa tupakoidaan muuta maata enemmän. Sairastavuus indeksi on Satakunnassa maan keskitasoa.

Satakunnassa työikäisten osuus väestöstä on maan keskiarvoa matalampi. Satakunnan osuus on 58,6 % ja koko maassa keskimäärin 62,2 % (v. 2018). Vastaavasti 65-vuotta täyttäneiden osuus on selvästi korkeampi, 26,6 % Satakunnassa ja 21,8 % valtakunnallisesti. Alle 15-vuotiaiden osuus on maakunnassa vähän alle maan keskitason, 14,8 % vs. 16,0 % koko maassa.

Satakunnassa vanhusten osuus on kasvanut selvästi vuosien 1993 ja 2018 välillä. Työikäisistä on siirtynyt vanhusväestöön suhteellisen merkittävä osa. Työikäisten osuus on laskenut runsaassa 25 vuodessa yli seitsemän prosenttiyksikköä. Yli 65-vuotiaiden osuus on noussut selvästi, runsaat 10 prosenttiyksikköä vuodesta 1993. Alle 14-vuotiaiden osuus on laskenut hieman yli kolme prosenttiyksikköä tarkasteluajanjaksolla

Väestöllinen huoltosuhde kuvaa lasten ja vanhuseläkeläisten määrän suhdetta työikäiseen väestöön. Vuonna 2018 jokaista sataa työikäistä kohden maassamme on keskimäärin 61 lasta tai vanhusta. Satakunnassa vastaava luku on 71. Lähivuosina huoltosuhde heikkenee edelleen, mutta hidastuu vähitellen vuoteen 2040 mennessä.

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa työllisten suhdetta työvoiman ulkopuolella olevien ja työttömien määrään. Satakunnassa suhde on maan keskiarvoa heikompi, sillä Satakunnassa sataa työllistä kohti on 151 työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä henkilöä v. 2017. Valtakunnallisesti taloudellinen huoltosuhde on 137.

Vapaa-ajallaan liikuntaa harrastavat vähiten keskiasteen koulutuksen saaneet ja korkeakoulutetut. Matalasti koulutettujen liikuntaa harrastavien määrä on jopa muun maan tilannetta parempi. Kaatumis- ja putoamistapaturmat ovat Satakunnassa korkeat verraten muuhun maahan.

Satakunnassa ahtaasti asuvia asuntokuntia on vähemmän kuin koko maassa tai muissa vertailumaakunnissa. Satakunnan asumisväljyys on selvästi maan keskiarvoa korkeampi. Satakunnan asuntojen pinta-ala henkeä kohden on Manner-Suomen korkein (v. 2017 Satakunta 45,1 m² henkeä kohden, maan keskiarvo 40,5 m²).

Tapaturmissa kuolee Satakunnassa vuosittain noin 130 henkilöä. Suurin kuolemaan johtaneiden tapaturmien syy on kaatuminen tai putoaminen ja toiseksi yleisin syy liikenne. ELY-keskuksen selvityksen mukaan Satakunnassa tapahtuu muuhun maahan verrattuna jonkin verran enemmän kuolemaan johtavia liikenneonnettomuuksia. Vakavien liikenneonnettomuuksien syynä on tyypillisesti tieltä suistuminen kovalla nopeudella tai kohtaamisonnettomuus raskaan ajoneuvoyhdistelmän kanssa. Rataliikenteen osalta ongelmana on vartioimattomat tasoristeykset, joita Satakunnan rataosuuksilla on noin 40. Liikenneturvallisuuden parantamisessa on tehty yhteistyötä eri viranomaisten kanssa esimerkiksi #elämäedessä -koulutuksilla autokoulu -ikäisille nuorille.

Tapaturmien määrässä on tapahtunut pientä laskua vuodesta 2013 alkaen ja merkittävää laskua tapaturmien aiheuttamien hoitopäivien määrässä. Väestön ikääntyminen Satakunnassa haastaa

etsimään keinoja ikääntyvän väestön turvallisuuden parantamiseksi. Tämä työ edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä viranomaisten välillä ja järjestötyön mahdollisuuksien tunnistamista

Kulttuurin osalta sekä vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattua hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta tukevaa taide- ja kulttuuritoimintaa oli Satakunnassa tarjolla vain vaihtelevasti. Tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden kulttuuripalveluista ovat TEA-viisarissa ristiriitaiset. Toisaalta kulttuuritoimintaa vietiin kohtalaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin, mutta vierailujen lukumäärää ei ole juurikaan raportoitu. Haastavin tilanne on hoitolaitoksissa asuvien kulttuuritoiminnalla. Myöskään työttömille tarjottu kulttuuritoiminta (47/53) ei ollut hyvin edustettuna. Kunnissa ei järjestetä tai tueta tarpeeksi taloudellisesti kulttuuriluotsi- tai kulttuurikaveritoimintaa tai muuta vastaavaa vapaaehtoistoimintaa. Satakunnassa ei myöskään satsata asukashyvinvointiin antamalla kuntalaisille mahdollisuuksia vaikuttaa. Alueella järjestettiin esimerkiksi asukasfoorumia ja -iltoja sekä kuntalaisraateja keskimäärin huomattavasti vähemmän kuin koko maassa (65/83).

Positiivisena huomiona Satakunnassa hyödynnetään kulttuuriympäristöä asukkaiden viihtyvyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Uusien rakennusten suunnittelu- ja toteutusvaiheessa on noudatettu kiitettävästi prosenttiperiaatetta, tuoden taidetta osaksi erilaisia investointihankkeita ja asuinalueita. Satakunnan kirjastotoiminta nousi positiivisesti esille maan vertailussa, vertailtavuus kohdistui kirjastojen tiloihin ja lainaajamääriin.

YHTEENVETO

LAPSET JA NUORET SEKÄ PERHEET

Vanhempien, lasten ja nuorten varhaiseen tukeen tulee panostaa. Vanhempien jaksamisesta ja päihde- ja mielenterveysongelmien aiheuttamista haitoista lapsille ei ole riittävästi tietoa. Painopistettä tulee suunnata kohtaamiseen ja puheeksi ottoon lasten ja nuorten palveluissa. Palvelut tulee saada oikea-aikaisesti. Palvelujen kohdentaminen yhteistyöllä matalankynnysten ennaltaehkäiseviin toimintoihin tulee turvata.

Lasten ja nuorten päihteiden käytön varhaisesta puuttumiseen panostaminen maakunnallisesti.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä Satakunnassa on huolestuttavaa. Huomiota tulee kiinnittää lasten ja nuorten päihteiden käytön varhaiseen puuttumiseen ja vanhempien päihdekuntoutukseen pääsyyn.

Peruspalveluiden osaamista ja tukea tulee vahvistaa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Näyttöön perustuvia menetelmiä maakunnassa ovat esimerkiksi IPC – toimintamenetelmä eli nuorten mielenterveyden varhainen tuki, puheeksiotto, varhainen tuki, Valomerkki -keskustelut ja Omin jaloin -menetelmä. Syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin on panostettava Satakunnassa. Maakunnallista koordinoitua ja tavoitteellista työtä lisätään edellä mainituissa erityiskysymyksissä.

Ylipainon ja liikkumattomuuden ennaltaehkäisyyn on kiinnitettävä huomiota. Tavoitteena on, että kaikki lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivat heräävät kiinnittämään huomiota terveyttä edistäviin elintapoihin. Vahvistetaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen, kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon toimintakonsepteja.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisätään myös koulussa, jotta jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus tuntea olevansa osana yhteisöjä, samalla oppimalla toimimaan yhteisöissä. Harrastustoimintaa suunnataan eri alojen ja lajien aktiiviharrastusten lisäksi myös matalalla kynnyksellä kaikille lapsilla ja nuorille. Tässäkin ikäryhmässä tarvitaan tilaisuuksia ja paikkoja kohdata muita ikätovereita.

Lapsille, nuorille ja perheille on taattava mahdollisuudet sekä kulttuurin ja taiteen harrastamiseen että kuluttamiseen varallisuusasemasta riippumatta. Edullisia ja ilmaisia osallistumismahdollisuuksia

pitää lisätä ja ottaa käyttöön erilaisia aktivointimalleja. Taide ja kulttuuri on huomioitava myös hyvinvoinnin luojana sekä ehkäisevän ja ennakoivan työn näkökulmasta. Palveluita ja aktiviteetteja pitää tarjota myös maahanmuuttajille, erityisryhmille sekä lastensuojelun ja sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä oleville.

TYÖIKÄISET JA IKÄIHMISET

Lihavuus, liikkumattomuus, päihteet, vammat ja myrkytykset ovat työikäisten haasteita Satakunnassa. Työikäisten päihteiden käyttöön tulee kiinnittää huomiota ja panostaa puheeksiottoon. Tehostamalla kirjaamista saadaan tilastoitua kattavammin ja näin puheeksiotto ja tukitoimien tehostuminen mahdollistuvat. Vahvistetaan terveydenhuollon henkilöstön ravitsemusosaamista ja matalan kynnyksen ravitsemusneuvontaa. Ikäihmisten vajaaravitsemuksen ehkäisyyn ja tunnistamiseen kiinnitetään huomiota. Ikäihmisten vahvuutena Satakunnassa on sosiaalinen osallistuminen (järjestötoiminta).

Osallisuus järjestötoimintaan on Satakunnassa vahvaa tilastojen valossa, mutta samassa ikäryhmässä on kuitenkin monia hyvinvoinnin riskitekijöitä. On syytä miettiä, tavoittaako järjestötoiminta ja osallistumisen mahdollisuudet haastavista kulkuyhteyksistä johtuen, kaikki väestöryhmät. Onko riittävästi matalan kynnyksen mahdollisuuksia kohdata muita ja saada arkeen merkityksellistä sisältöä?

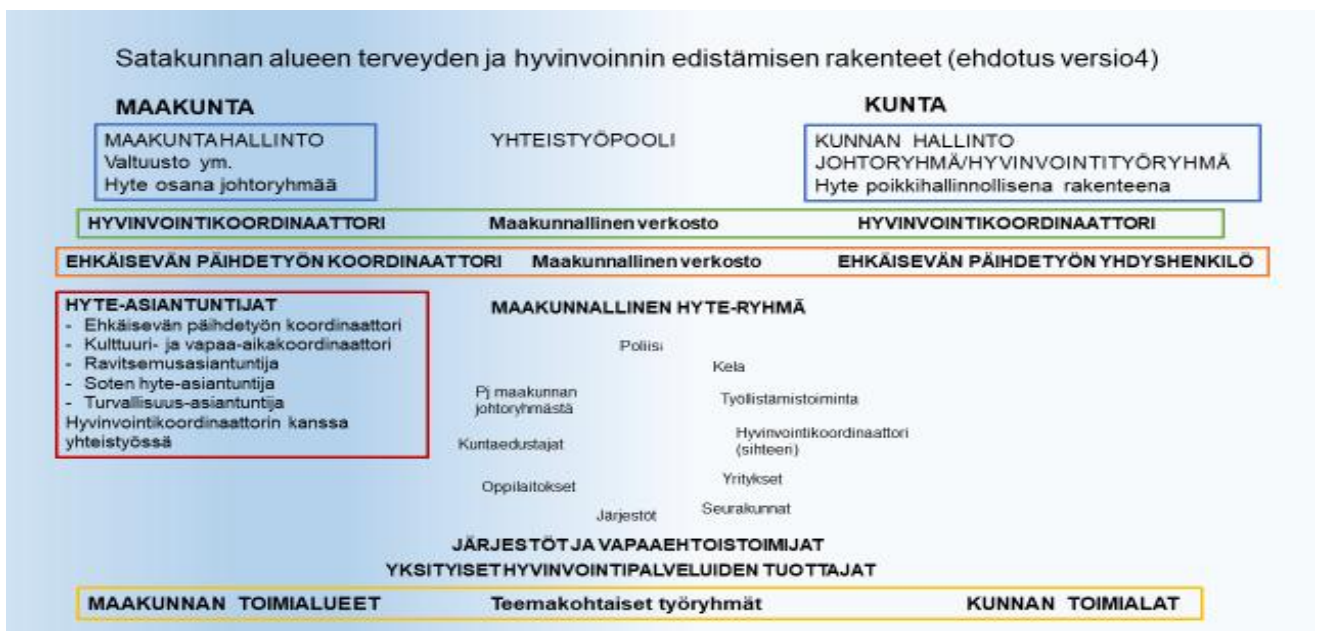
Työikäisille ja ikäihmisille on taattava mahdollisuus sekä harrastaa itse taidetta / kulttuuria tai osallistua aktiivisesti erilaisiin tilaisuuksiin. On tärkeää muistaa huomioida erityistä tukea tarvitsevat taide- ja kulttuuritarjonnan käyttäjinä. Satakunnassa on kehitettävä toimintamalleja, joiden avulla vaikeassa elämäntilanteessa olevat kuntalaiset pääsevät maksutta tai alhaisella pääsymaksulla kulttuuritapahtumiin (esim. Kaikukortti ja Kimmoke-ranneke).

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOTEEN 2025

JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

HYVINVOINNIN, TERVEYDEN EDISTÄMISEN JA TURVALLISUUDEN RAKENTEET

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kunnallinen ja maakunnallinen rakenne (kuva 1), mikä tuotettiin Hyte -työryhmässä Satakunnan sote- ja maakuntavalmistelussa huhtikuussa 2018. Niin maakunnassa kuin kunnissa tulee nimetä vastuuhenkilöt ja resurssit ja toimenkuvat hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Tärkeää on panostaa hyvinvointijohtamiseen kunnissa ja alueellisesti.

Kuva 1 Satakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenne-luonnos.

Satakunnan hyvinvointihaasteiden johdosta on tärkeää, että maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa koordinoidaan ja suunnitellaan tavoitteellisesti alueen toimijoiden ja asiantuntijoiden kesken yhteistyössä. Satasairaalan perusterveydenhuollon yksiköllä on lakisääteinen tehtävä tukea kuntia ja koordinoida yhteistyötä maakunnallisesti. Satasote- ja maakuntauudistuksen aikana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valmistelussa luotiin maakunnallinen rakenne. Pääpaino oli toiminnan kehittämisessä. Rakenteen muodostaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnassa on selkeyttänyt toimintaa ja yhteistyössä on alueellisesti päästy eteenpäin. Verkostossa on yhteistyössä laadittu taulukko toimintamalleista, jotka vastaavat maakunnan haasteisiin, taulukko liite 1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkostot ovat kokoontuneet tilanteen muututtua keväästä 2019 edelleen.

Turvallisuussuunnittelu on yksi keino edistää alueen turvallisuutta niin ikääntyvän väestön kuin muunkin väestön osalta. Satakunnan kunnissa turvallisuussuunnittelua tehdään vaihtelevasti. Tulevaisuuden tavoitteena onkin luoda Satakuntaan verkosto, jonka kautta voidaan kehittää alueellisen varautumisen lisäksi myös alueellista turvallisuussuunnittelua. Tämä tehostaisi alueellisten resurssien käyttöä ja parantaisi niiden kuntien tilannetta, jossa turvallisuussuunnittelua ei systemaattisesti tehdä.

MAAKUNNALLINEN RAVITSEMUSTERVEYDEN EDISTÄMINEN

Asukkaiden hyvän ravitsemuksen edistäminen jakaantuu kunnissa ja alueilla useille vastuutahoille ja lukuisille eri toteuttajille. Vaikuttava ja kattava työ edellyttää toiminnan hyvää johtamista ja kiinteää yhteistyötä eri hallinnonalojen, paikallisten järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten toimijoiden sekä

paikallisen ja alueellisen elinkeinoelämän kanssa. Satakuntaan perustetaan alueellinen ravitsemustyöryhmä Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmän alaryhmäksi koordinoimaan hyvän ravitsemuksen edistämistä. Ravitsemustyöryhmä laatii alueellisen ravitsemussuunnitelman, joka linjaa ravitsemuksen hyviä käytäntöjä.

Ravitsemusasiat kirjataan kunnan valtuustokausittain tehtävään laajaan hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan kirjataan ravitsemuksen edistämisen tavoitteet, toteutus, seuranta ja arviointi. Ravitsemuksen asiantuntijoiden mukanaolo kuntien hyvinvointityöryhmissä varmistaa ravitsemuksen huomioimisen.

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN RAKENTEET

Maakunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteilla tarkoitetaan, että jokaisesta kunnasta löytyy ehkäisevän päihdetyön lain (525/2015) vaatima toimielin ja toimielin hoitaa sille asetetut lain vaatimat tehtävät. Lisäksi jokaiseen kuntaan on nimetty ja resursoitu ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ja/tai koordinaattori. Pelkkä ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön/koordinaattorin nimeäminen ei riitä, vaan hänelle tulee resursoida työaika tehtävän hoitamiseen. Maakunnan pitää panostaa maakunnallisen ehkäisevän päihdetyön koordinointiin ja pohtia, miten se järjestetään Selvin päin Satakunnassa -hankkeen päättymisen jälkeen. Maakunnallinen ehkäisevän päihdetyön rakenne on esitetty liitteessä 2. Koordinaattori, ehkäisevän päihdetyön, yhteisövaikuttamisen ja kehittämistyön asiantuntijana varmistaa, että päättäjät ja eri toimijat tietävät, mitä kannattaa tehdä ja miten. Koulutukset ja hyvien käytäntöjen kehittäminen ja käyttöönoton varmistaminen ovat koordinaattorin työvälineitä edistää ehkäisevän päihdetyön osaamista ja toteuttamista alueellaan.

Satakunnassa toimii Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö-verkosto, jota koordinoi tällä hetkellä Selvin päin Satakunnassa -hanke. Verkosto on laatinut Satakuntaan ehkäisevän päihdetyön vuosikellon, jonka mukaisesti suunnitellaan ja toteutetaan ehkäisevän päihdetyön toimia.

Maakunnan päihdetyön käyttöä koskeviin haasteisiin pystytään vaikuttamaan, kun maakunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kunnossa ja otetaan käyttöön haasteisiin vastaavat vaikuttavaksi todetut toimintamallit, kuten Pakka -toimintamalli, puheeksiotto / mini-interventio ja nuoriin kohdistuvat varhaisen puuttumisen toimintamallit. Näitä ovat Valomerkki -keskustelu ja Omin jaloin -menetelmä. Ehkäisevä päihdetyö säästää rahaa ja estää inhimillistä kärsimystä vain silloin, kun sitä tehdään parhaaseen tietoon perustuvien menetelmin ja pitkäjänteisesti.

KULTTUURIHYVINVOINNIN RAKENTEET

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilöllisesti tai yhteisöllisesti jaettua kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Lisäksi on kyse ilmiöstä, jossa taiteen ja kulttuurin avulla välitetään erilaisia hyvinvointiin liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia. Rakenteellisesti tämä ei ole pelkästään kulttuuritahojen asia, vaan kulttuurihyvinvointi ulottuu poikkialueellisesti kaikille hallinnon aloille ja on yhteistyönä toteutettavaa toimintaa. Yhtenä esimerkkinä tästä on monialainen Taikusydän -verkosto.

Valtakunnallinen Taikusydän, Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia, -verkosto levisi Satakuntaan 2017. Satakunnan Taikusydän -alueverkostoon kuuluu kuntien ja alueellisten organisaatioiden, kolmannen sektorin edustajia ja yksittäisiä aiheesta kiinnostuneita tekijöitä. Toiminnassa on pyrkimyksenä tuoda kulttuurihyvinvointitoimintaa ja vaikutuksia tunnetuksi. Toiminnan tavoitteena Satakunnassa on kehittää hyvinvointia ja terveyttä edistäviä taide- ja kulttuuripalveluja sekä parantaa kulttuurin saavutettavuutta. Pyrkimyksenä on myös vaikuttaa toiminnan resurssointiin. Verkosto edistää moniammatillista ja monitaiteista yhteistyötä sekä etsii ja jakaa uusia toimintatapoja

ja käytäntöjä. Verkosto jakaa tietoa, kokemuksia ja osaamista sekä ylläpitää keskustelua alan keskeisistä kysymyksistä.

Satakuntalaisten kulttuurihyvinvointisuunnitelman suunnittelu ja toteuttaminen alkavat tämän hyvinvointikertomuksen jatkumona.

STRATEGISET PAINOPISTEET JA LINJAUKSET

Satakuntalaisten hyvinvointikertomuksessa v. 2019 ja –suunnitelmassa v. 2020-2024 huomioidaan hallituksen antavat suuntaviivat sekä lapsistrategiaan asetetut visiot v. 2040. Vision toteuttamisen keinoja ovat lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuva hallinto ja päätöksenteko sekä lapsi- ja perhelähtöinen toimintakulttuuri. Hyvinvoinnin osa-alueina huomioidaan lapsistrategian mukaisesti viisi osa-alueita: osallisuus, ihmissuhteet, oppiminen, turvallisuus ja terveys sekä syntyvyys. Tavoitteena on lapsi- ja perhemyönteinen maakunta ja lapsivaikutusten tiedostaminen myös aikuisille suunnatuissa palveluissa kuten päihdehuolto ja psykiatrian hoitotyö. Vanhemmuutta tuetaan perheen tarpeiden mukaisissa tiimeissä. (<https://lapsistrategia.visualisoinnit.fi/>)

Satakunnassa lasten, nuorten ja perheiden tuessa painopistettä on siirretty ja siirretään varhaiseen tukeen pyrkien ennaltaehkäisemään vaativien ja erityispalvelujen tarvetta. Konsultointia peruspalveluihin tulee kehittää ja perheitä pyritään tukemaan heidän omissa toimintaympäristöissään. Ammattilaisten moniammatillista työskentelyä tuetaan verkostojohtamisen keinoin. Varhaiskasvatus, esiopetus, koulu ja oppilaitokset ovat lasten ja nuorten keskeisiä kehitysympäristöjä. Hyvinvoiva yhteisö sekä terveellinen ja turvallinen ympäristö luovat edellytyksiä lasten ja nuorten omalle hyvinvoinnille. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten roolia lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa, sekä yhteistyörakenteita sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä kunnan sivistys- ja hyvinvointipalveluiden välillä. Yhteistyötä tehdään järjestöjen kanssa ja vertaistoimintaa tuetaan.

Perheiden tuessa tiivistetään verkostoyhteistyötä huomioiden koko perhetilanteen kokonaisuus. Monitoimijuus yhteistyössä perustuu asiakkaan kunnioittamiseen, asiakkaan tietoisuuteen työskentelystä, perheen kuulluksi tulemiseen ja osallisuuteen yhteistyössä. Tiedonkulun tulee olla sujuvaa ja perheelle tiedotetaan asiakasprosesseista. Palveluissa huomioidaan myös läheisverkoston merkitys.

Satakunta on mukana kansallisessa perhekeskus-kehittämistyössä. Vuonna 2020 hallituksen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksen kehittäminen nivoutuu osaksi hyvinvointikertomusta ja hyvinvointikertomuksessa olevat tiedot huomioidaan hankehaussa. Peruspalveluissa toimitaan enenevässä määrin moniammatillisissa tiimeissä perhetilanteiden kokonaisuus huomioiden. Perheille pyritään takaamaan riittävä tuki. Peruspalvelujen ja vaativan tason yhteistyötä kehitetään. Lastensuojelussa Satakunnassa laajennetaan systemisen lastensuojelu-toimintatavan käyttöä. Perhehoito on aina ensisijainen sijoitusmuoto. Vakavissa tilanteissa lapselle etsitään hänen tarpeitaan vastaava sijoituspaikka. Perheelle järjestetään vahvaa tukea esimerkiksi päihdekuntoutus mahdollisuus. Mikäli huostaanottoon päädytään, niin perheen jälleen yhdistämismahdollisuus arvioidaan lastensuojelulain mukaisesti vuosittain.

Satakunnassa otetaan käyttöön hankkeissa kokeiltuja, vaikuttaviksi todettuja ja näyttöön perustuvia menetelmiä. Toimintamallien koordinointi on hyvä keskittää maakunnassa. Yleisimmin käytössä ovat Lapset puheeksi-, Ihmeelliset vuodet-, Neuvokas perhe sekä Somebody-malli.

Lapset puheeksi -menetelmän tuki tarjotaan Satakunnassa perheille aina äitiysneuvolasta alkaen, jatkuen yläkoululaisten perheille sekä sivistys- että sosiaali- ja terveydenhuollon alueella sekä tarvittaessa muissakin yhteyksissä esim. lapsen elämäntilanteen muuttuessa.

Ravitsemus huomioidaan kunnan strategiassa osana hyvinvoinnin edistämistä. Maakunnan valtuustokausittain tehtävään laajaan hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan kirjataan

ravitsemuksen edistämisen tavoitteet, toteutus, seuranta ja arviointi konkreettisesti eri hallinnonalat huomioiden. Ravitsemuksen asiantuntijat ovat mukana kuntien hyvinvointityöryhmissä, jotta ravitseminen tulee huomioitua.

Fyysisesti passiivinen elämäntapa on merkittävä taustatekijä keskeisille työ- ja toimintakykyyn vaikuttaville sairauksille. Liikkumattomuuden aiheuttamat terveydenhuollon suorat ja epäsuorat kustannukset Satakunnalle on arvioitu vähintään 67 miljoonan euron suuruisiksi. Liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan edistäminen on kustannuksiltaan alhaisempaa kuin liikkumattomuuden aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle.

Liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan rakenteet ovat montaa toimialaa koskeva kokonaisuus ja kattavat ihmisen koko elinkaaren odotusajasta vanhuspalveluihin. Sen tulee olla katkeamaton palveluketju lähtien liikkeelle odotusajan neuvolapalveluista saatavasta tiedosta ja ohjauksesta jatkuen aina vanhusten koti- ja palveluasumisen toimintakykyä ylläpitäviin liikuntapalveluihin. Se edellyttää kaikille ikäryhmille ja toimintakyvyiltään vaihteleville soveltuvia liikuntamahdollisuuksia ja -palveluja sekä päivittäisen hyöty- ja arkiliikunnan mahdollistavia olosuhteita.

Kuntien ja erityisesti liikuntatoimen tehtävä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja ja -olosuhteita. Tämän tavoitteen toteutumiseen tarvitaan eri toimialojen yhteistyötä sekä paikallisen, kuntien välisen ja alueellisen yhteistyön kehittämistä.

Tavoitteena on kannustaa liikkumaan terveyden kannalta riittävästi. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen on osa terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa. Liikunnan edistämistavoitteet sisältyvät liikuntalakiin. Sillä pyritään edistämään väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukemaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Liikunta on kunnan peruspalvelu. Kunnat ylläpitävät liikuntapaikkoja ja järjestävät liikuntapalveluja, tukevat kansalaistoimintaa liikuntaseuroissa ja -järjestöissä sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa.

Valtakunnalliset liikunnan edistämishjelmat edistävät eri ikäryhmien liikunnallista elämäntapaa. Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmalla edistetään varhaisvuosien liikuntaa ja Liikkuva koulu –ohjelmalla koulu- ja opiskeluikäisten liikkumista. Liikkuva aikuinen -ohjelman tavoitteena on vähän liikkuvan aikuisväestön liikunnallisen elämäntavan edistäminen. Voimaa vanhuuteen –ohjelmassa lisätään ikääntyneiden ihmisten lihasvoimaa ja liikkumista. Kansallinen ikäihmisten liikuntaohjelma edistää eri vaiheissa olevien ikääntyneiden liikuntamahdollisuuksia.

Kunnissa huomioidaan liikunnallisen elämäntavan edellytysten vahvistaminen koko elämäntilassa. Yhdyskuntasuunnittelu liikunnallista elämäntapaa tukevaksi ja arkiliikuntaa kannustavaksi. Vahvistamaan liikunta/elintapaneuvontaa osana sosiaali-terveys- ja liikuntatoimen välisenä yhteistyönä, jossa huomioidaan saumattoman palveluketjun rakentaminen ja matalan kynnyksen liikuntatoiminnan vahvistaminen.

Satakunnan kuntien on sitouduttava kulttuuripalveluiden tuottamiseen. Kuntastrategiassa ja kuntien toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomioita hyvinvointia ja terveyttä edistävään kulttuuritoimintaan. Tietoisuutta kulttuurin merkitystä hyvinvoinnin tuottajana on jaettava eteenpäin eri hallintokuntiin ja toimintayksiköihin aina luottamushenkilöiden tasolta asiantuntija-tasolle.

Kulttuurinjohtamisen työnjakoon ja yhteistyöhön kaivataan uusia toimintastruktuureita. Myös eri kulttuurin ja kulttuurihyvinvointia koskevien ohjelmien esittelyä ja käsittelyä sekä luottamushenkilöhallinnossa että johtoryhmässä on syytä vahvistaa. Satakunta kaipaa poikkihallinnollista ryhmätyötä, rakenteita ja toimintamalleja kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi. Kuntien on huolehdittava, että kulttuurihyvinvointi on kirjattuna toiminta- ja taloussuunnitelmiin ja seurattava myöhemmin toiminnan toteutumista. Erityistä huomioita täytyy kohdistaa niihin ihmisiin ja ryhmiin, joiden taloudellinen, sosiaalinen tai terveydellinen elämäntilanne estää heitä käyttämästä kulttuuripalveluita. Lisäksi on tärkeää luoda mahdollisuuksia omaehtoiselle kulttuuri- ja

taidetoiminnalle. Yksilöille ja ryhmille on osoitettava joko maksuttomia tai huokeita tiloja oman taiteen tekemiseen ja harrastamiseen.

Taide ja kulttuuri on otettava huomioon kaupunki- ja rakennussuunnitelmia tehdessä. Prosenttiperiaatteen mukaisesti tietty osa rakennushankkeiden rahoita käytetään taiteeseen. Kulttuuriympäristöjä on jatkossakin syytä hyödyntää asukkaiden viihtyvyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Myös kansalaiset on otettava mukaan suunnitteluun.

PAINOPISTEALUEET JA TAVOITTEET VUOTEEN 2025

Painopistealue 1) Terveellisten elämäntapojen edistäminen

Tavoitteet:

- 1.1) Painonhallinta ja liikkumisen lisääminen
- 1.2) Päihteiden käytön ennaltaehkäisy sekä riippuvuuksien aiheuttamien haittojen vähentäminen
- 1.3) Hyvä mielenterveys

Painopistealue 2) Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoitteet:

- 2.1) Osallistumismahdollisuuden vahvistuminen
- 2.2) Kulttuurin saavutettavuuden lisääminen

Painopistealue 3) Ympäristön terveyden ja arjen turvallisuuden edistäminen

Tavoite:

- 3.1) Lähiympäristöt tukevat asukkaiden hyvinvointia ja aktiivista, turvallista elämää.

Painopistealue 4) Elinvoimainen maakunta

Tavoitteet:

- 4.1) Palvelut säilyvät
- 4.2) Työpaikat ja koulutus kohtaavat

Painopisteiden ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan monialaista ajattelua sekä ihmisen kokonaisvaltaista huomioimista. Kuntalaisella tulee olla mahdollisuus olla osallisena omassa elämässään ja yhteisöjen jäsenenä. Motivaatio painoalueiden mukaiseen elämään nousee kuntalaiselle arjen elämästä. Alueelliset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet, tavoitteet, toiminta, vastuutahot ja seuranta ja arviointi on kuvattu seuraavassa taulukossa:

Painopistealue 1: Terveellisten elämäntapojen edistäminen			
Tavoite 1.1. Painonhallinta ja liikunnan lisääminen			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
RAVITSEMUS			
Suositusten mukainen ravitsemus: alle kouluikäiset	Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus (VRN, OPH ja THL 2018)/Makuaakkoset diploma/Sydänmerkki-ateriajärjestelmä/ ravitsemus-laadun vähimmäisvaatimukset toteutuvat	Ruokapalvelujen johto	TEAvisari: Kuntajohto / Sitoutuminen / Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi / Lapset ja nuoret
	Sapere - ruokakasvatusmenetelmän jalkauttaminen	Sapere –yhteyshenkilöt/varhaiskasvatuksen henkilöstö	Varhaiskasvatuksen arvioinnin yhteydessä
Suosittelun mukainen ravitsemus: kouluikäiset	Kouluruokailusuositus (VRN 2017), Terveelliset välipalat aamu- ja iltapäivätoiminnassa	Kuntien ruokahuollosta vastaavat ja rehtorit	Ravitsemuslaadun omavalvonta: arkilounaskriteeristö / sydänmerkki-ateriajärjestelmä TEAvisari: Perusopetus / Sitoutuminen / Kouluruokailun toteuttaminen/ Kouluruokailusuositusta (2017) noudatettu koululounaan ja välipalojen järjestämisessä
Kouluruokailuun osallistuminen 100 %	Kouluruokailusuositus (VRN 2017), Kouluruokadiplomi Sydänmerkkijärjestelmä Terveelliset välipalat aamu- ja iltapäivätoiminnassa	Kuntien ruokahuollosta vastaavat Rehtorit, kunnan terveyden edistämisen työryhmä	Kouluterveyskysely / kouluaterian syöminen TEAvisari: Perusopetus / Osallisuus / Oppilaiden ja huoltajien vaikutusmahdollisuudet: Kouluruokailun järjestäminen TEAvisari: perusopetus / yhteiset käytännöt / oppilasruokailu / yhteinen käytäntö osallistumisen seurannasta
Kouluterveyskyselyyn osallistutaan säännöllisesti (kahden vuoden välein)	Kunnan terveyden edistämisen työryhmä käsittelee kouluterveyskyselyn tulokset ja päättää toimenpiteet	Kuntien johto, rehtorit	TEAvisari: Perusopetukseen seuranta ja tarveanalyysi / Terveiden ja hyvinvoinnin seuranta TEAvisari: Kuntajohto / Seuranta ja tarveanalyysi / Kuntajohto seuraa
Lasten lihavuuden ehkäisy	Alueellinen painopolku toteutuu	Terveyskeskusten esimiehet, Neuvokas perhe-yhteys-	Ylipaino: Kouluterveyskysely Avohilmo SPAT-koodit

		henkilöt, terveydenhoitajat, Satasairaalan lasten poliklinikka	
	Neuvokas perhe-menetelmä vakiintuu	PETE-yksikkö, Neuvokas perhe yhteys-henkilöt	Kysely Neuvokas perhe- yhteyshenkilöille (PETE- yksikkö)
Suosittelusten mukainen ravitsemus: alle 18-vuotiaat nuoret	Ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin toteutuu	Ruokapalvelut Rehtorit	TEAvisari: Lukiokoulutus tai ammatillinen koulutus / Sitoutuminen / Kouluruokailusuositus
Toisen asteen opiskelijoiden kouluruokailuun osallistuminen 100-prosenttista	Opiskelijoiden osallistaminen ja tiedottaminen	Ruokapalvelut, rehtorit	Kouluterveyskysely / kouluruokailuun osallistuminen TEAvisari: Lukiokoulutus / Osallisuus / Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet TEAvisari: Ammatillinen koulutus / Osallisuus / Ruokailujärjestelyiden suunnittelu, toteuttaminen tai arviointi
Työikäisten suositusten mukainen ravitsemus	Terveydenhuollon henkilöstölle vuosittain ravitsemusosaamisen koulutusta	Terveyskeskusten esimiehet	
	Matalan kynnyksen ravitsemusneuvontaa ja – ohjausta	Terveyskeskusten esimiehet, kuntien hyvinvointineuvojat, Vesote-yhteyshenkilöt	TEAvisari: Perusterveydenhuolto / Muut ydintoiminnot / Ennaltaehkäisevä tai omahoitoa tukeva yksilöneuvonta tai ryhmät
	Kunnan työntekijöillä on mahdollisuus nauttia ravitsemuslaadun vähimmäisvaatimukset täyttävä työpaikkalounas	Työnantajat, ruokapalveluista vastaavat esimiehet	
Työterveyshuollon ulkopuolella olevien hyvä ravitsemus	Työttömien terveystarkastukset, diabetesriskitesti	Terveyskeskusten esimiehet	
Aikuisväestön ylipainon ehkäisy	Seuranta, kirjaaminen (SPAT-koodit) Verkkopuntari raskaana oleville ylipainoisille Lihavuuden hoitoketju Diabeteksen hoitoketju	Työterveyshuolto PETE-yksikkö	TEAvisari: Perusterveydenhuolto / Seuranta ja tarveanalyysi/Raportointi ikäryhmittäin luottamushenkilöille TEAvisari: Perusterveydenhuolto/Johtaminen/ Sairaanhoidopiiriin kanssa sovittu yhteistyöstä/Ylipainoisuuden vähentäminen

<p>Ikääntyneiden suositusten mukainen ravitseminen</p>	<p>Terveydenhuollon henkilöstö antaa ravitsemusohjausta kotikäynneillä, vastaanotoilla (esimerkiksi seniorineuvola, omaishoitajien terveystarkastukset) 75-vuotiaiden terveystarkastus (paino, MNA, ruokatottumusten kartoitus)</p>	<p>Terveyskeskusten esimiehet Kunnissa ravitsemusohjausta toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt</p>	<p>FinSote-kysely: Niukasti kasviksia ravinnossaan käyttävien 65- vuotta täyttäneiden %- osuus</p>
<p>Vajaaravitsemuksen ehkäisy ja tunnistaminen osasto-, laitos- ja kotihoidon piirissä olevilla</p>	<p>Ikääntyneen asiakkaan/potilaan painoa ja sen muutoksia seurataan säännöllisesti Ikääntyneen asiakkaan/potilaan ravitsemustila arvioidaan säännöllisesti vajaaravitsemuseulonnalla (MNA)</p>	<p>Terveyskeskusten esimiehet, terveydenhuollon ammattihenkilöt</p>	<p>TEAvisari: Perusterveydenhuolto / Johtaminen / Johdon hyväksymä toimeenpanosuunnitelma / lääkärin vajaaravitsemuksen ehkäisy Avohilmo/SPAT-koodit kaatumiset / Lonkkamurtumat TEAvisari: Kuntajohto / Sitoutuminen / Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi/ikääntyneet</p>
	<p>Ikääntyneille turvataan laadukkaat ateriapalvelut</p>	<p>Kuntien ruokahuollosta vastaavat</p>	
<p>Ravitsemusohjauksen, -terapian ja -hoidon tasavertaisen saatavuuden varmistaminen</p>	<p>Ravitsemusterapeutteja 1/20 0000</p>	<p>Terveydenhuollon esimiehet</p>	<p>TEAvisari: Perusterveydenhuolto / Voimavarat / Terveyskeskuksen erityistyöntekijät / ravitsemusterapeutin vakansseja perusterveydenhuollossa</p>
<p>Ravitseminen huomioidaan osana sairauden hoitoa</p>	<p>Käypä hoito-suositusten mukaiset hoitoketjut: lihavuus (lapset ja aikuiset), tyypin 2 diabetes, karieksen hallinta</p>	<p>Satasairaalan johto, PETE-yksikkö</p>	<p>TEAvisari: Perusterveydenhuolto / Johtaminen / sairaanhoitopiirin kanssa sovittu yhteistyöstä / Ylipainoisuuden vähentäminen</p>
<p>Laaja-alainen ja ennakkoluuloton yhteistyö</p>	<p>Taiteen ja kulttuurin yhteisö liikunnan ja ravitsemuksen kanssa</p>	<p>Kuntien johto ja hyvinvointiryhmät yhteistyössä liikunta- ja urheilu, sote ja taidealojen toimijoiden kanssa</p>	<p>Kuntien hyvinvointikertomukset ja eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat Seurataan: Uusien toimintamallien ja yhteistyön vaikuttavuutta</p>
<p>Liikunnallisen elämäntavan edellytysten vahvistaminen koko elämäkuluksa:</p>			

<p>Yhteistyö, puheeksiotto ja viestintä</p>	<p>Terveydenhuollossa nimetty yhdyshenkilö liikunta-asioissa ja yhteys toimii hänen ja kunnan liikuntatoimen välillä.</p> <p>Liikkumisen merkitys osana odottavan äidin ja perheen hyvinvointia otetaan säännöllisesti puheeksi. Odotusajan terveyttä ja hyvinvointia tukevista liikuntamahdollisuuksista tiedotetaan.</p> <p>Neuroläkäyntien yhteydessä seurataan lasten ja perheiden liikkumista sekä erilaisista liikumistamahdollisuuksista tiedotetaan.</p> <p>Terveystarkastusten yhteydessä seurataan lasten fyysistä kuntoa sekä motorisia perustaitoja ja lapsi saa tukea tarvittaessa.</p>	<p>Terveystoimi, neuvola, koulu- ja terveydenhuolto, liikuntatoimi, kolmas sektori, seurakunnat, yritykset</p>	<p>Asiakastietojärjestelmät TEAvisari</p>
<p>Lasten liikunnan tukeminen varhaiskasvatuksessa</p>	<p>Varhaislapsuudessa monipuolista liikkumista vähintään kolme tuntia päivässä. Liikunta- ja hyvinvointi on kirjattu kuntakohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.</p> <p>Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja esimiesten osaamisen lisääminen lasten päivittäisen liikkumisen edistämiseen.</p> <p>Sisä- ja ulkoliikuntavälineet ovat päivittäin lasten saatavilla ja niihin investoidaan vuosittain.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen esimiehet, varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattorit, varhaiskasvatuksen henkilöstö, liikuntatoimi</p>	<p>Seuranta ja arviointi kunnann varhaiskasvatussuunnitelman kirjauksien mukaisesti.</p> <p>Yksikkö- ja kuntakohtainen nykytilan arviointi valitut liikkumisen edistämisen kehittämiskohteet.</p>
	<p>Perusopetuksessa ja toisella asteella vähintään 1-2 tuntia päivässä, monipuolisesti ikään sopivalla tavalla. Yli tunnin kestäviä yhtäjaksoisia istumajaksoja tulee välttää. koulupäivän liikkumisen edistämisen tulee näkyä kuntastrategiassa, opetussuunnitelmassa sekä koulukohtaisissa toimintasuunnitelmissa.</p> <p>Koulun henkilöstöllä on mahdollisuus toiminnalliseen oppimiseen ja liikuntaan liittyvään täydennyskoulutukseen.</p> <p>Koulu- ja opiskelupäivän rakennetta on muokattu siten, että liikkuminen on mahdollista koulupäivän aikana vertaisliikuttajien/liikuntatutoreiden tai muiden toimijoiden toteuttamana. Liikunnan harrastaminen on mahdollista koulu/opiskelupäivän aikana. "</p>	<p>Sivistys- ja vapaa-aikatoimen yhteistyö</p> <p>Kunnan- ja koulujen liikkuva koulu koordinaattorit, urheiluseurat ja muut yhdistykset.</p> <p>Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto</p>	<p>Oppilaiden fyysistä kuntoa seurataan move-mittauksissa.</p> <p>Huomioidaan tarvittavat ennaltaehkäisevät toimenpiteet.</p> <p>Liikkuva koulu- ja opiskelu nykytilan arviointi toteutetaan koulu-/oppilaitoskohtaisesti vuosittain ja sovitaan vuosittaiset kehittämiskohteet.</p>

Työikäiset	<p>Liikunnan palveluohjaus toimii jokaisessa kunnassa. Kunnan eri sektorien viranhaltijat voivat opastaa kuntalaisia matalan kynnyksen liikuntamuotoihin.</p> <p>Elintavoista johtuvien pitkäaikaisrauksien kasvun pysähtyminen ja liikkumisen lisääntyminen työikäisen väestön keskuudessa</p>	Työterveyshuolto, liikuntatoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto	Liikuntaneuvonnan määrä ja TEAviisari
Ikäihmiset	Hyödynnetään alueellista Voimaa vanhuuteen –verkostoa mm. ikääntyvien terveysliikunnan edistämiseksi. Ikäihmisten palveluissa kartoitetaan kaatumisriskiä. Liikunnan palveluohjaus.	Liikuntatoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto, Voimaa vanhuuteen -vastuuhenkilöt	
	Kehitetään kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kunnan liikuntatoimen ja järjestöjen yhteistyötä riskiryhmien tunnistamiseksi ja tuodaan palveluita lähemmäksi niitä tarvitsevia. Tuetaan järjestöjä ja seuroja iäkkäiden hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan järjestämisessä.	Järjestöt, kunnat, liikuntaseurat	
Yhdyskuntasuunnittelu liikunnallista elämäntapaa tukevaksi asuin ympäristöjen kaavoituksesta suunnitteluun ja rakentamiseen			
Kaavoitus	<p>Eri tasoisessa alueiden käytön suunnittelussa turvataan olosuhteet arjen liikkumiselle, liikunnalle ja urheilulle sekä osallistumismahdollisuus näihin vaikuttamiseen.</p> <p>Kaavoituksen vaikutuksia arvioidaan asukkaiden liikkumismahdollisuuksien näkökulmasta.</p> <p>1) Maakuntakaavoitus: yhtenäinen, saavutettava ja tasapuolinen liikkumis-, liikunta- ja urheilumahdollisuuksien kokonaisuus alueellisesti.</p> <p>2) Yleiskaavoitus: yhtenäinen, saavutettava ja tasapuolinen liikkumis-, liikunta- ja urheilumahdollisuuksien kokonaisuus kunnassa.</p> <p>3) Asemakaavoitus: arjen liikkumis-, ulkoilu- sekä lähiliikunta- ja leikkimahdollisuuksien varmistaminen.</p>	<p>Maakuntakaavoittajat</p> <p>Kuntien yleis- ja asemakaavoittajat</p> <p>Liikunnan asiantuntijat alueella ja kunnissa</p>	<p>Liikunnan asiantuntijuus mukana kaavoitusprosessin eri vaiheissa.</p> <p>Osallistumismahdollisuudet kaavavalmisteluun liikunnan näkökulmasta.</p> <p>Arjen liikkumisen, liikunnan ja urheilun näkyminen eri tasoisissa kaavoissa.</p>

Asuinolosuhteiden suunnittelu ja toteuttaminen päivittäistä liikkumista tukevaksi saavutettavuus- ja esteettömyysnäkökulmasta huomioiden.	<p>1) Kevyen liikenteen olosuhteet seudullisesti ja kunnallisesti yhtenäisenä ja turvallisena verkostona.</p> <p>2) Varhaiskasvatuksen ja opetuksen sisä- ja ulko-olosuhteet.</p> <p>3) Viheralueet ja puistot.</p> <p>4) Laajoja käyttäjäryhmiä palvelevat monipuoliset ja edulliset liikunta- ja urheilupaikat."</p>	<p>Maakuntaliiton ja kuntien liikennesuunnittelijat</p> <p>Varhaiskasvatuksen ja opetuksen olosuhtesuunnittelijat</p> <p>Puisto- ja viheraluesuunnittelijat Liikuntapaikkasuunnittelijat.</p>	Liikuntapalvelujen käyttö TEAvisari
Liikuntaneuvonnan vahvistaminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon elintapaneuvontaa			
	Liikuntatoimen ja sosiaali- ja terveystoimen välistä yhteistyötä tehostetaan ja huolehditaan saumattoman palveluketjun rakentamisesta. Tietoisuutta palveluketjusta lisätään henkilöstölle. Eri ikäryhmien neuvonnan ja liikunnan erityispiirteistä järjestetään koulutusta. Hyte-kouluttamista tuetaan.	Liikuntatoimi, terveystoimi	Liikunta ja elintapaohjauksen seuranta

Tavoite 1.2. Päihteiden käytön ennaltaehkäisy sekä riippuvuuksien aiheuttamien haittojen vähentäminen			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Satakunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteet vahvistuvat	<p>Kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille on resursoitu työaikaa tehtävän hoitamiseen</p> <p>Jokaisessa kunnassa toimii ehkäisevän päihdetyön toimielin</p> <p>Alueellinen ehkäisevän päihdetyön koordinaattori nimetään</p>	<p>Kunta</p> <p>Kunta</p> <p>Maakunta</p>	<p>TEAvisari ja kuntien hyvinvointikertomukset</p> <p>Aluehallintovirasto, Hyvinvointikertomukset</p> <p>Koordinaattori on nimetty ja toimii</p>
Päihteiden riskikäytön ja haittojen tunnistaminen. Varhaisen tuen tarjoaminen kaikille ikäryhmille.	Puheeksiotto / mini-interventio laaja-alaisesti kaikissa toimintaympäristöissä	Kunnat poikkihallinnollisesti, Sote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	Sote organisaatioiden päihteiden käytön ja mini-intervention kirjaamisessa toimenpidekoodit ovat käytössä
Varhaisen puuttumisen toimintamallit nuorten päihteiden käyttöön otetaan systemaattisesti käyttöön koko Satakunnassa (Valomerkki-keskustelut ja omin jaloin menetelmä)	Kuntien tukeminen toimintamallien käyttöönotossa ja ammattilaisten kouluttaminen	Kunnat ja kuntien sote-organisaatiot	Toimintamalleja toteuttavien kuntien määrää sekä toimintamallien käytön seuranta vuosittain kuntien hyvinvointiraporttien kautta

Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipoliittikkaa (PAKKA) toteutetaan koko Satakunnassa	Kuntia tuetaan Pakka-toimintamallin käyttöönotossa ja ammattilaisia koulutetaan	Kunnat	Toimintamallia toteutavien kuntien määrät
	Kunnissa toimii Pakka -toimintamallin mukainen	Kunnat	Pakka-työryhmien toiminta on vakiintunut kuntiin
	Ostokokeita tehdään joka toinen vuosi yhteistyössä oppilais- tosten kanssa	Kunnat ja Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdys- henkilöverkosto, 3.sektori	Toteutuneiden ostokokeiden määrä, kuntien vuosittainen hyvinvointiraportti
	Terassi- ja asiakasarviointien suorittaminen, joka toinen vuosi	Kunnat ja Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdys- henkilöverkosto, 3.sektori	Toteutuneiden terassi- ja asiakasarviointien määrä, kuntien vuosittainen hyvinvointiraportti
	Turvataan maakunnallisen tarjontatyöryhmän toiminnan jatkuminen	Maakunta, aluehallintovirasto, terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Toiminnasta vastaava taho on nimetty Satakuntaan
	Päihdetilannekysely toteutetaan vuosittain kunnissa	Kunnat, Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdys- henkilöverkosto	Kyselyn toteuttaminen ja tulosten hyödyntäminen
	Laaja-alaisen yhteistyön tekeminen eri viranomaisten kanssa	Kunnat, poliisi, aluehallintovirasto, terveyden ja hyvinvoinnin laitos, pelastustoimi	Laaja-alainen yhteistyö toteutuu työryhmien ja tilaisuuksien kautta
Nuorten humalahakuinen juominen, nikotiini- tuotteiden käyttö, laittomien huumeiden kokeilu ja rahapelaaminen vähentyy	Varhaisen puuttumisen toimintamallien käyttäminen, Pakka-toimintamallin käyttö, päihdekasvatuksen kehittäminen, nuorten palveluiden kehittäminen, jalkautuvan työn kehittäminen ja lisääminen nuorten pariin, nuorten matala kynnyksen harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen ja taloudellinen tuki	Kunnat, Sote-esimiehet, sosiaaliset yhteisöt, kuten työpaikat, harrastusyhteisöt ja (potilas)järjestöt, Sata-sairaala, poliisi, Srk, anniskelu- ja elinkeinotoimijat, Aluehallintovirasto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Kouluterveyskyselyn tulokset, päihdetilannekyselyn tulokset, ostokokeiden tulokset, anniskelu- ja elinkeinotoimijoiden oma- valvonnan parantuminen, valomerkki-keskusteluiden ja ominjaloin menetelmien tilastoinnit
Työikäisten ja ikäihmisten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen vähentyy	Puheeksiotto / mini-interventio, Pakka-toimintamallin käyttö, matalan kynnyksen päihteettömien tapahtumien ja toiminnan järjestäminen	Kunnat, Sote-esimiehet, sosiaaliset yhteisöt, kuten; työpaikat, harrastusyhteisöt ja järjestöt. Sata-sairaala, poliisi, 3. sektori, Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdys- henkilöverkosto, Srk, Aluehallintovirasto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Sotkanet, Sote organisaatioiden päihteiden käytön ja mini-interventio kirjauksissa käytettävät toimenpidekoodit, hyvinvointikertomus/raportti

Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä	Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä, suunnitelmallisesti ja kohdennetusti erikäisten ihmisten arkiympäristöissä (varhaiskasvatuspaikat, oppilaitokset, työyhteisöt, vapaa-ajan ympäristöt).	Kunnat, Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto, 3.sektori	Toimijoiden monipuolisuus ja lukumäärä
Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi	Kuntalaisille välitetään tietoa alkoholin, tupakkatuotteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen haitoista ja riskeistä sekä niiden ehkäisemisen keinoista	Kunnat, Satakunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto, 3.sektori, Srk	Julkaisuiden ja tietotteiden lukumäärä
Ammattilaisten ehkäisevän päihdetyön ja päihdeosaamisen vahvistaminen. Päihdeosaaminen tarkoittaa tietoa yksilön ja yhteisön päiheteettömyyttä suojaavista tekijöistä, päihteisiin liittyvistä terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavista tekijöistä sekä olemassa olevista palveluista.	Koulutusten järjestäminen	Kunnat, Sote-esimiehet, Satasairaala, 3.sektori	Koulutuspalautteiden kerääminen
	Ymmärryksen lisääminen, että ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille ammattilaisille	Kunnat poikkihallinnollisesti, Sote-esimiehet, Satasairaala, 3. sektori, Srk	Ehkäisevä päihdetyö on tullut osaksi ammattilaisten työtä
Vanhemmuuden vahvistaminen	Perheen sisäisen vuovaikutushaasteiden tunnistaminen perheissä, joissa päihteiden riskikäyttöä	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	Kouluterveyskyselyn tulokset, Lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaiset palveluiden käyttö
	Puheeksiotto/mini-interventio	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3. sektori, Srk	Sote organisaatioiden päihteiden käytön ja mini-intervention kirjaamisessa käytettävät toimenpidekoodit
	Perhepalveluiden ja psykososiaalisten palveluiden yhteistyön tiivistäminen	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, rikosseuraamuslaitos, Kela	Yhteistyö on tiivistynyt ja yhteistyö rakenteita on muodostettu
	Päihdekuntoutuspalveluiden mahdollistuminen nuorille ja vanhemmille	Kunnat, Sisote esimiehet, 3. sektori	Päihdekuntoutuspalvelut on parantunut, Perhekuntoutus päihdeongelman perusteella ja päihdekuntoutus tilastotiedot kerätään tarkemmin.
	Kotiin ja eri toimintaympäristöihin vietävän tuen kehittäminen ja lisääminen	Kunnat, SiSote esimiehet, 3.sektori	Kotiin tehtävä työ on lisääntynyt ja lastensuojelun asiakkuuksien määrä vähentynyt

	Avovastaanotto työn lisääntymisen lapsiperheiden palveluissa	Kunnat, SiSote esimiehet	Palvelun toteuttaminen on aloitettu ja avovastaanotto työn käyntimäärät
	Yhteisöllinen yhteistyö; vanhempainillat, toiminnalliset vanhempainillat, vanhempien vertaisryhmät	Kunnat moniammatillisesti ja poikkihallinnollisesti, vanhempainyhdistykset, 3.sektori, Srk	Yhteisöllisyys on kasvanut, kouluterveyskysely
	Vanhempien tiedon lisääminen päihteistä, sosiaalisesta mediasta, seksuaalisuudesta	Kunnat moniammatillisesti ja poikkihallinnollisesti, vanhempainyhdistykset, 3.sektori, Srk	Kouluterveyskysely

Tavoite 1.3. Hyvän mielenterveyden edistäminen			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Vanhemmuuden vahvistaminen	Perheessä ilmenevien mielenterveysongelmien tunnistaminen	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	Lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaiset palveluiden käyttö
	Perheen sisäisen vuorovaikutuksen vahvistaminen	Kunnat moniammatillisesti ja poikkihallinnollisesti, Sisote esimiehet, 3. sektori, Srk	Kouluterveyskysely
	Puheeksiotto	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	Puheeksiotto on lisääntynyt, Sote organisaatioiden kirjaamiskäytäntö
	Perhepalveluiden, psykososiaalisten palveluiden ja psykiatrian yhteistyön kehittäminen ja tiivistäminen	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori	Yhteistyö on tiivistynyt ja yhteistyö rakenteita on muodostettu. Avopalvelutyön lisääntyminen
	Mielenterveyskuntoutuspalveluiden mahdollistuminen nuorille ja vanhemmille	Kunnat, Sisote esimiehet, 3.sektori	Mielenterveyskuntoutuspalvelut ovat monipuolistuneet
	Kotiin ja eri toimintaympäristöihin vietävän tuen kehittäminen ja lisääminen	Kunnat, SiSote esimiehet, 3.sektori, skr	Kotiin tehtävä työ on lisääntynyt ja lastensuojelun asiakkuuksien määrä vähentynyt
	Avovastaanottotyön lisääntymisen lapsiperheiden palveluissa	Kunnat, SiSote esimiehet	Palvelun toteuttaminen on aloitettu ja avovastaanotto työn käyntimäärät
	Yhteisövaikuttaminen; vanhempainillat, toiminnalliset vanhempainillat, vanhempien vertaisryhmät, yhteisöllisyyden vahvistaminen	Kunnat moniammatillisesti ja poikkihallinnollisesti, vanhempainyhdistykset, 3. sektori	Kouluterveyskysely
Mielenterveysriskin tunnistaminen ja varhaisen tuen tarjoaminen kaikille ikäryhmille.	Puheeksiotto	Kunnat, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3. sektori, Srk	Sote organisaatioiden kirjaamiskäytäntö, kouluterveyskyselyn tulokset (koulukiusaaminen, ahdistuneisuus, yksinäisyys,

			koulupoissaolot), Sotkanet
Ammattilaisten mielenterveysosaamisen ja -taitojen vahvistaminen	Koulutusten järjestäminen	Kunnat, Sote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori	Koulutuspalautteiden kerääminen
	Ymmärryksen ja tiedon lisääminen mielenterveydestä	Kunnat poikkihallinnollisesti, SiSote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	mielenterveysosaaminen on tullut osaksi ammattilaisten työtä
Yhteisöllisen hyvinvoinnin lisääminen asuinalueilla	yksinäisyyden vähentämiseen, yhdessäoloon ja yhdessä tekemiseen tähtäävien toimien lisääminen. Syrjintään puuttuminen.	Kunnat poikkihallinnollisesti, SiSote-esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, Srk	Yhteisöllinen hyvinvointi on lisääntynyt. Yksinäisyys ja syrjäytyminen vähentynyt (Sotkanet, kouluterveyskysely)
Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen. Varhaisen tuen tarjoaminen kaikille ikäryhmille	Puheeksiotto	Kunnat, sote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori, ensi- ja turvakoti	Lähisuhdeväkivallan kirjaamiskäytännöt, kouluterveyskysely
	Marak-menettelyn käyttöönotto	Kunnat, sote esimiehet, Satasairaala	Marak- toimintamalli on otettu käyttöön
	Ammattilaisten osaamisen vahvistaminen	Kunnat, Sote esimiehet, Satasairaala, 3.sektori	Koulutuspalautteet
KULTTUURI			
Huolehditaan taiteen ja kulttuurin osallistumismahdollisuuksista ehkäisevän ja ennakkoivan työn näkökulmasta	Lisätään halpoja ja ilmaisia osallistumismahdollisuuksia kulttuuripalveluihin. Huolehditaan kirjastopalveluiden saatavuudesta.	Kuntien johto, hyvinvointiryhmät, kuntien kulttuuri- ja kirjasto-toimi yhdessä taide- ja kulttuuritoimijoiden ja institutioiden kanssa.	Kuntien hyvinvointikertomukset ja eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat. Seurataan: Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta, henkilökunnan työtyytyväisyyttä ja asiakkaiden tyytyväisyyttä.
Taiteen ja kulttuurin käyttö hoitotyössä ja kuntoutuksessa	Erialaisten stressiä lieventävien ja kuntoutumista edistävien menetelmien kehittäminen. Henkilöstökoulutus taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksista ja menetelmistä.	Eri sote-organisaatioiden johto ja henkilökunta yhdessä potilasjärjestöjen, taide- ja kulttuuritoimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa.	Kuntien hyvinvointikertomukset. Sosiaali- ja sairaanhoidon sekä kuntien- ja kulttuuritoimien toimintasuunnitelmat Seurataan: Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta, henki-

			lökunnan työtyytyväisyyttä ja asiakkaiden palvelutyytyväisyyttä.
Taiteen ja kulttuurin käyttö nuorten aikuisten elämän tukemisessa sekä etsivässä nuorisotyössä.	TE- ja mielenterveyspalveluiden kanssa yhteistyössä toteutettava toiminta, jossa taide ja kulttuuri ovat välineinä oman elämän etsimisessä ja elämänhallinnan tukemisessa.	TE- ja mielenterveyspalveluiden ja sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä nuoriso- ja kulttuuripalveluiden johto + taide- ja kulttuurilaitokset ja kolmas sektori	Kuntien hyvinvointikertomukset, sote- ja TE-palveluisen sekä eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat. Seurataan: Kävijämääriä ja palvelutyytyväisyyttä sekä toiminnan vaikuttavuutta.
Taiteen ja kulttuurin käyttö sosiaali-, terveys- ja mielenterveyshuollon työssä	Tarvelähtöisten kulttuurihyvinvointipalveluiden kehittäminen. Taide- ja kulttuuripalveluiden tarjoaminen ihmisille ja ryhmille, jotka eivät jostain syystä pääse niiden lähelle. Taidetoiminta osana syrjäytymisen ehkäisyä. Sosiaali- ja terveyspuolen ihmisille tietoa ja koulutusta taide- ja kulttuuripalveluista ja niiden merkityksestä.	Eri institutioiden yhteistyönä: Sosiaali-, sairaanhoidon, mielenterveyshuollon, vankeinhoito- ja maahanmuuttajatyön johto ja henkilökunta yhteistyössä kulttuuri-, museo- ja kirjastopalveluiden sekä sivistys- ja nuoristotoimien sekä kolmannen sektorin kanssa	Kuntien hyvinvointikertomukset. Sosiaali- ja sairaanhoidon sekä kuntien sivistys- ja kulttuuritoimien toimintasuunnitelmat Seurataan: Toiminnan vaikuttavuutta ja laatua sekä osallistujien määrää.
Taiteen ja kulttuurin käyttö terapiatyössä	Taideterapian toimintaedellytysten varmistaminen osana erikossairanhoidon kokonaisuutta	Sairanhoidon ja mielenterveyshuollon organisaatioiden johto. Taideterapiayhdistykset	Sairanhoidon, hoiva- ja asumispalveluiden sekä taideterapiaorganisaatioiden toimintasuunnitelmat Seurataan: Terapian vaikuttavuutta
Omaehtoisen taide- ja kulttuuri-toiminnan kannustaminen ja tukeminen jokaiselle ikäkaudelle. Harrastusmahdollisuuksien takaaminen sekä matalan kynnyksen koekielujen mahdollistaminen.	Ihmisillä oltava mahdollisuus saada olla sekä tekijöitä että kokeilijoita. Tilojen varmistaminen omaehtoiseen taide- ja kulttuuritoimintaan. Järjestetään erilaisia edullisia tai maksuttomia mahdollisuuksia harrastaa taidetta tai kulttuuria. Erilaisia kannustimia kulttuuripalveluihin hakeutumiseen, esim. Kulttuurikaverit, Aktiivipassi,	Kuntien hyvinvointiryhmät, kulttuuritoimet, järjestöt yhteistyössä taidelaitosten, taidealan ammattilaisten ja kolmannen sektorin kanssa. Vapaaehtoistyö.	Kuntien hyvinvointikertomukset sekä vastuussa olevien eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat Seurataan: harrastustoiminnan toteutumista, tiloja ja niiden käyttömääriä sekä toiminnan laatua

	Kimokeranneke ja / tai Kaiku-kortti		
Taide ja kulttuuri osana sote-alan laitoksien työskentely-kulttuuria	Taiteilijoiden ja taidekasvattajien työskentely erilaisissa sote-alan instituutioissa, sairaaloissa, laitoksissa, vastaanotto-keskuksessa. Uusien työskentelymuotojen löytäminen, missä taide ja kulttuuri luo siltaa henkilökunnan ja asukkaiden välille.	Sote-, vammais- ja maahanmuuttajapalveluiden sekä vankeinhoidon työn johto yhdessä kuntien kulttuuritoimen, hyvinvointiryhmien, taidealan ammattilaisten ja kolmannen sektorin kanssa.	Kuntien hyvinvointikertomukset, sote-tahojen sekä vastuussa olevien eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat Seurataan: Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta sekä asiakkaiden ja henkilökunnan tyytyväisyyttä.

Tavoite 2.2. Yhteisöllisyyden vahvistuminen			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Matalankynnyksen kohtaamispaikat lisääntyvät.	Uusien kohtaamispaikkojen perustaminen ja olemassaolevien vahvistaminen	Kunnat, kolmas sektori, seurakunnat, yritykset	Seuranta ja tilastointi; kuntien ja muiden toimijoiden päätökset; ennakoarviointi.
Julkisen sektorin yhteisöllisyyden vahvistaminen, Iceheart.	Uusien toimintamuotojen toteuttaminen; yhteistyö kunnat-kolmas sektori. Iceheart-toiminnan lisääminen.	Kunnat, kolmas sektori, seurakunnat, yritykset	Tilastointi osallisuudesta.

Painopistealue 3: Ympäristön terveyden ja arjen turvallisuuden edistäminen			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
KULTTUURI			
Taide ja kulttuuri luovat parempaa työelämää.	Taiteen ja kulttuurin keinoja hyödyntäviä työhyvinvointipalveluita. Taidetta työpaikoille. Taiteilijoita mukaan työpaikoille kehittämään työelämää. Taukokulttuuria (vrt. taukojumppa)	Eri työnantajat. Terveyspalvelut. Taidealan instituutiot ja taiteilijat.	Työnantajien strategiat Seurataan: Työhyvinvointi-mittareita, taiteeseen ja kulttuuriin käytettyjä investointeja

Laaja-alainen ja ennakkoluuloton yhteistyö ympäristön kehittämisessä.	Taide- ja kulttuuri kaupunkisuunnittelun välineenä, lähidemokratian edistäjänä ja yhteiskunnan kehittämisen osallistajana	Kuntien johto ja hyvinvointiryhmät yhteistyössä taide- ja kulttuurialojen toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa	Strategiat liittyen kaupunkisuunnitteluun, lähidemokratian kehittämiseen ja kansalaisten osallistumisen lisäämiseen Seurataan: Yhteistyön vaikuttavuutta ja kansalaisten osallistumisaktiivisuutta
Taide mukana osana rakennusten ja tilojen suunnittelua.	Vapaille markkinoille, eri instituutioiden sekä sosiaali- ja terveyspuolen investoitujen rakennusten ja yksiköiden suunnitteluun mukaan taide- ja kulttuuritoimijat. Taidetta julkisiin tiloihin.	Yksityiset firmat, kuntien ja sote-puolen johto ja yhteistyössä taide- ja kulttuurialojen toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa	Erilaiset rakennussuunnitelmat Seurataan: Taiteen ja kulttuurin osuutta sekä suunnittelussa että lopputuloksissa, yhteistyön vaikuttavuutta.
Esteettiset ja taidemyönteiset toimintaympäristöt.	Taideen ja kulttuurin toimijat yhdessä asukkaisen kanssa kehittämään esteettisempiä toimintaympäristöjä.	Erialaisten organisaatioiden johto yhteistyössä taide- ja kulttuurialojen toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa	Eri palveluyksiköiden toimintasuunnitelmat Seurataan: Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta sekä asiakkaiden ja henkilökunnan tyytyväisyyttä.

Painopistealue 4: Elinvoimainen maakunta			
Tavoite 4.1. Palvelut säilyvät			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Satakunnan elinkeinorakenne pysyy monipuolisena	Yritysten kuntien ja maakunnan yhteistoiminta ja edunvalvonta.	Yritykset, kunnat, maakunta jne.	Tilastot (esim. teollisuuden monipuolisuus työpaikkojen mukaan)
Yritysten määrä Satakunnassa kasvaa	Yritysten, kuntien ja maakunnan yhteistoiminta ja edunvalvonta	Yritykset, kunnat, maakunta jne.	Tilastot.

Tavoite 4.2. Työpaikat ja koulutus kohtaavat			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Opiskelu-mahdollisuuksien vahvistaminen	Vetovoimaisten oppilaitosten kehittäminen työvoiman tarpeita vastaavaksi.	Oppilaitokset, kunnat, yhteistyötahot.	Oppilasmäärät, valmistuneiden määrät
Perheystävälliset työpaikat	Hyvinvoinnin huomiointi työntekijien joustoissa, esim. lapsiperheet, ikäihmisten hoitaminen jne.	Työpaikat ja henkilöstö.	Tilastointi ja jatkuva seuranta ja arviointi tarpeen mukaan.

Tavoite 4.3. Liikenneyhteydet ja infrastruktuuri tukevat maakunnan elinvoimaa			
Tavoite	Toiminta	Vastuutahot	Seuranta ja arviointi
Digipalvelut	Digitaalisten palveluiden kehittäminen osaksi hyte-palveluja.	Yritykset, kunnat ja maakunta yms.	Tilastot ja muu seuranta.
Liikenneyhteydet	Satakunnan infran kehittäminen	Yritykset, kunnat, maakunta yms.	Tilastot ja muu seuranta.

SATAKUNTALAISTEN HYVINVOINTIKERTOMUS V. 2019 JA HYVINVOINTISUUNNITELMA V. 2020-2024 LAATIJAT:

Astila Piia, suunnittelija, Satasairaala, puheenjohtaja

Järveläinen Virpi, ravitsemusterapeutti, Satasairaala

Multisilta Minna, osastonhoitaja, terveyden edistämisen yhdyshenkilö, KSTHKY

Lahtinen Jenni, projektisuunnittelija, Pori

Kuusio Kristiina, strateginen asiantuntija, Rauma

Vähäsantanen Saku, aluekehitysasiantuntija, Satakuntaliitto

Koskelo Juha, terveysliikunnan kehittäjä, Liiku

Kynäslahti Sirpa, hyvinvointikoordinaattori, Pori

Kantola Maikki, läänintaiteilija, Taiteen edistämiskeskus

Toroska Heli, suunnittelija, Pikassos

Rajala Katri-Piia, terveystalvöpalvelupäällikkö, PoSa

Santanen Johanna, muutosagentti, Pori

Yhteistyössä mukana:

Satakunnan yhteisökeskus

Poliisi

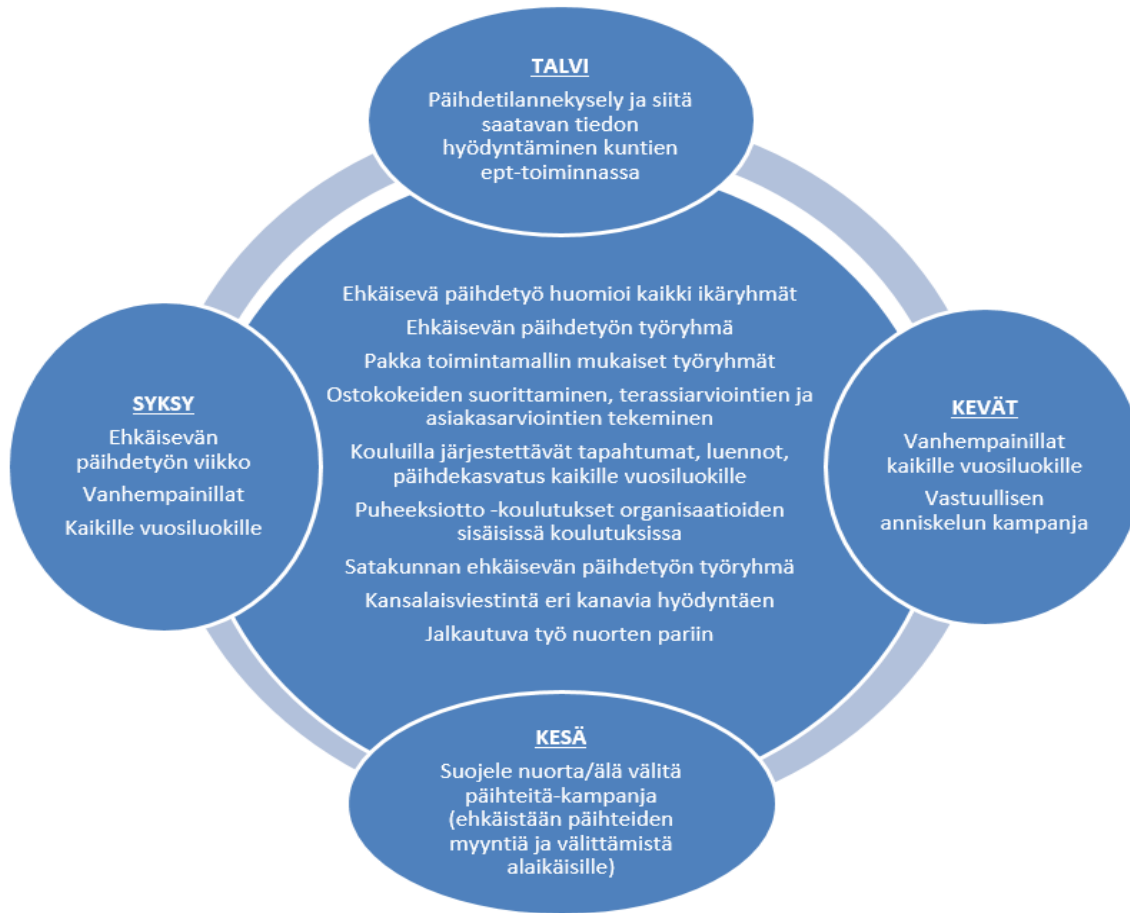
Pelastuslaitos

LIITTEET

LIITE 1 Toimintamallit satakuntalaisten hyvinvointivajeiden minimoimiseksi

Ikäryhmä/ Hyvinvointivaje	Lapset ja nuoret (alle 30-vuotiaat)	Työikäiset	Ikäihmiset
Liikkumattomuus	Puheeksiotto (mini-interventio) Neuvokas-perhe Nuorisopassi Ilo kasvaa liikkuen Liikkuva koulu Liikkuva opiskelu Lipake -toimintamalli	Puheeksiotto (mini-interventio) Lipake -toimintamalli	Puheeksiotto (mini-interventio) Lipake -toimintamalli Vertaisohjaaja-toiminta
Päihteet, nikotiinituotteet	Puheeksiotto (mini-interventio) Pakka-toimintamalli Omin jaloin- toimintamalli Valomerkki- keskustelut	Puheeksiotto (mini-interventio) Pakka- toimintamalli	Puheeksiotto (mini-interventio) Pakka-toimintamalli
Tapaturmat	Puheeksiotto (mini-interventio) Tapaturmien ehkäisyohjelmat	Puheeksiotto (mini-interventio) Tapaturmien ehkäisyohjelmat	Puheeksiotto (mini-interventio) Tapaturmien ehkäisyohjelmat
Ylipaino	Puheeksiotto (mini-interventio) Neuvokas-perhe Nuorisopassi Lipake -toimintamalli Ravitsemussuositukset Sydänmerkkiateriat	Puheeksiotto (mini-interventio) Neuvokas-perhe Lipake -malli Ravitsemussuositukset Sydänmerkkiateriat	Puheeksiotto (mini-interventio) Lipake -malli Ravitsemussuositukset
Muut	Mielenterveyden ensiapu MARAK-toimintamalli Ilmainen ehkäisy (alle 25-vuotiaat) Kulttuurikaveritoiminta Jalkautuva suun ja terveyden edistäminen Perhekeskusmalli VAMY-ohjelma, vauvamyönteisyysohjelma	Mielenterveyden ensiapu MARAK-toimintamalli Kulttuurikaveritoiminta Jalkautuva suun ja terveyden edistäminen Perhekeskusmalli TupLej – tupakoimattoman leikkauksen toimintamalli	Mielenterveyden ensiapu MARAK-toimintamalli Kulttuurikaveritoiminta Jalkautuva suun ja terveyden edistäminen TupLej – tupakoimattoman leikkauksen toimintamalli Voimaa vanhuuteen MNA-testi (vajaaravitsemus-seuranta)

LIITE 2: SATAKUNNAN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN VUOSIKELLO

Satakunnan ehkäisevän päihdetyön vuosikello

Lapset ja nuoret

Työikäiset

Ikääntyvät

Pakka –toimintamallin mukainen toiminta
Puheeksiotto kunnan peruspalveluissa
Mini-interventio
Päihdetilannekysely
Ehkäisevän päihdetyön viikko
Kansalaisviestintä eri kanavia hyödyntäen
Valomerkki-keskustelut
Omin jaloin menetelmä
Päihdekasvatus
Jalkautuva työ

Pakka –toimintamallin mukainen toiminta
Puheeksiotto kunnan peruspalveluissa
Mini-interventio
Päihdetilannekysely
Ehkäisevän päihdetyön viikko
Kansalaisviestintä eri kanavia hyödyntäen
Vanhempainillat

Pakka –toimintamallin mukainen toiminta
Puheeksiotto kunnan peruspalveluissa
Mini-interventio
Päihdetilannekysely
Ehkäisevän päihdetyön viikko
Kansalaisviestintä eri kanavia hyödyntäen

LIITE 3: Sote-uudistusta tukevat maakunnalliset hankkeet vuosina 2017 – 2019

I & O –muutosohjelma

I & O –muutosohjelma tulee sanoista Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa. Ikäihmisten ja heidän omaistensa palveluja kehitettiin hankkeessa nykyistä yhdenvertaisemmiksi ja paremmin koordinoituiksi. Lisäksi tavoitteena oli, että palvelut hillitsevät kustannusten kasvua.

Muutosohjelmassa kehitettiin erityisesti kotiin annettavia palveluja ja kotoa käsin saavutettavia palveluja. Tavoitteena oli, että ikäihminen voisi mahdollisimman pitkään asua omassa kodissaan ja saada sinne niitä palveluja, joita hän tarvitsee. Muutosohjelmassa keskityttiin myös omaishoitajien ja perhehoitajien jaksamisen tukemiseen ja muuhun hyvinvointiin.

Satakunnassa laadittiin mm. I & O seuraavat palveluluonnoskuvaukset:

- Asumis- ja laitospalveluiden palveluluonnoskuvaus
- Kotihoidon palveluluonnoskuvaus
- Omaishoidon palveluluonnoskuvaus
- Palveluohjauksen palveluluonnoskuvaus
- Perhehoidon palveluluonnoskuvaus

Hanke päättyi loppuvuodesta 2018.

Lisätiedot:<https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/i-o-muutosohjelma>

LAPE-muutosohjelma

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteena on luoda lapselle ja nuorelle suotuisa kasvu- ja oppimisympäristö sekä tukea perheen hyvinvointia.

- lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma rakentaa palveluita uudella tavalla
- tekee kehittämistyötä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyönä ja kahden ministeriön - sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön - yhteisellä ohjauksella
- ohjaa, kouluttaa, verkostoi, innovoi ja juurruttaa toimintamallit
- osallistaa muutostyöhön lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa

LAPE:ssa tehdään sekä kansallista että maakunnallista muutostyötä. Vuoden 2019 keskeisenä tavoitteena on tiivistää SISOTE yhteistyötä ja tukea yhteensovittavaa johtamista. Tätä tarkoitusta palvelee vuoden kestävä LAPE-akatemia prosessi johtajille.

Osana Satakunnan LAPE-työtä toteutettiin vuosina 2017 – 2018 Satakunnan tulevaisuus lapsissa - SATULA-hanke: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/satakunnassa-tulevaisuus-lapsissa-satula-hanke>

LAPE-muutosohjelma päättyy 31.12.2019, minkä jälkeen palveluiden kehittäminen jatkuu osana tulevaisuuden sote-keskusohjelmaa.

Lisätiedot:<https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet-ja-verkostot/lapsi-ja-perhepalvelujen-muutosohjelma-lape>

SATAOSAA

SATAOSAA -hankkeen tavoitteena oli luoda Satakuntaan uusi yhtenäinen verkosto, joka palvelee jokaista asiakasta yksilöllisesti. Verkosto auttaa osatyökykyistä siirtymään joustavasti töihin opintojen, sairausloman, työttömyyden tai muun tilanteen jälkeen. Osatyökykyinen on aina itse osallisena oman polkunsa suunnittelussa. Hän voi siis olla entistä aktiivisemmin mukana omien tavoitteidensa asettamisessa. Jos työelämään siirtyminen ei ole ajankohtaista, saa asiakas silti yksilöllistä tukea: verkosto tukee arjen hallintaa ja edistää asiakkaan osallisuutta.

SATAOSAA-hanke kuului sosiaali- ja terveysministeriön Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) -kärkihankkeeseen. Hanke oli osa Satakunnan sosiaali- ja terveystalvelujen uudistuksen, Satasoten, toteuttamista ja sitä hallinnoi Porin kaupunki.

SATAOSAA-hanke päättyi joulukuussa 2018.

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/sataosaa-hanke>

Satakunnan polut hoitoon ja kuntoutukseen

Satakunnan polut hoitoon ja kuntoutukseen – hankkeessa kehitettiin Satakunnan TULE-MIELI hoito- ja kuntoutusmallia, jonka tavoitteena on, että tuki- ja liikuntaelin ongelmista kärsivä asiakas saa tarvitsemansa palvelun nopeasti ja joustavasti. Hoito- ja kuntoutusmallissa pääsee ilman lääkärinlähettä suoravastaanottofysioterapiaan ja tarvittaessa voidaan ohjata mini-interventioon terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolle, jossa asiakas saa keinoja ja voimavaroja elää täysipainoista elämää kivusta huolimatta.

Satakunnan TULE – MIELI hoito- ja kuntoutusmalli mahdollistaa sen, että

- Työkyky paranee
- Työssä pysymisen mahdollisuudet paranevat
- Työhön palaaminen helpottuu
- Elämänlaatu paranee
- Osallisuus vahvistuu

Satakunnan polut hoitoon ja kuntoutukseen -hanke oli suunnattu kaikille niille osatyökykyisille, jotka ovat työelämässä tai työttömänä, työnhakijoina, opiskelijana tai kuntoutustuella. Hanke toimi koko Satakunnan alueella ja mukana oli myös Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Satakunnan TE-keskus, Kela ja Satakunnan yhteisökeskus.

Hanke päättyi joulukuussa 2018

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/satakunnan-polut-hoitoon-ja-kuntoutukseen-hanke>

Satakunto

Satakunto-hankkeessa vaikeasti työllistyvät ihmiset kehittävät ammattilaisten kanssa kuntoutuspolkuja. Tavoitteena on, että asiakkaiden mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omien kuntoutuspalveluidensa suunnitteluun paranevat. Hankkeen tarkoituksena on myös lisätä yhteistyötä eri toimijoiden kesken, ja siten vähentää kuntoutuspoluissa tapahtuvia katkoksia. Lisäksi Satakunnassa on tarkoitus ottaa käyttöön yhtenäinen toimintakyvyn mittari.

Hankkeen toiminta-aika on helmikuu 2017 – tammikuu 2020. Hanketta rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto (ESR) Satasoten toimijoiden kanssa.

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet-ja-verkostot/satakunto-hanke>

Sata-Lipake

Satakunnassa vuosina 2017 - 2019 SATA-LIPAKE -hankkeen tavoitteena oli rakentaa Satakuntaan elintapaohjauksen palveluketju, joka tiivistää sosiaali- ja terveydenhuollon, liikunta- ja vapaa-aikatoimen sekä paikallisten järjestöjen ja yhdistysten välistä yhteistyötä. Hankkeen painotus oli liikuntaneuvonnassa, mutta ohjauksessa käsitellään muitakin asiakkaalle merkityksellisiä aihealueita, kuten unta ja ravitsemusta. Tarkoituksena on edistää hyvinvointia kokonaisvaltaisesti.

Hankkeessa mm.

- koulutettiin 50 ns. hyte-valmentajaa maakunnallisesti. Hyte-valmentajat tukevat asiakasta elintapamuutoksissa.
- järjestettiin osaamista vahvistavaa koulutusta sote- ja elintapaohjauksen ammattilaisille.
- luotiin elintapaohjauksen toimintamalli ja siihen liittyvät prosessit
- pilotoitiin mallia joka puolella Satakuntaa. Malli on jo juurtunut useisiin kuntiin.

SATA-LIPAKE -hanke sai rahoituksen sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahasta. Hanketta hallinnoi Satakunnan sairaanhoitopiiri.

Lisätiedot: <https://www.satasairaala.fi/tutkimus/kaynnissa-olevat-hankkeet/sata-lipake>

VESOTE

VESOTE–hanke tulee sanoista vaikuttavaa elintapaohjaus sosiaali- ja terveydenhuoltoon poikkihallinnollisesti. Hankkeen tarkoitus oli vahvistaa ja kehittää elintapaohjauksen hyviä käytäntöjä ja toimintatapoja tarjoamalla koulutusta Satakunnassa 200 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiselle. Erityisenä painotuksena olivat liikuntaneuvonta, ravitsemusneuvonta ja unineuvonta. Satakunnassa VESOTE- ja Sata-Lipake –hankkeet olivat rinnakkaishankkeita, joiden toimenpiteet ja tulokset tukivat toinen toisiaan.

Hankkeella oli mm. seuraavia tuloksia:

- Verkkokoulutuksiin osallistui 145 sote – ja liikunta-alan ammattilaista
- Luotiin mm. systemaattinen, tavoitteellinen ja vaikuttava elintapakeskustelu-toimintamalli ja elintapaohjaus sosiaalityössä psykososiaalisissa palveluissa – toimintamalli
- Sovittiin elintapaohjaustarpeen tunnistamisen kriteerit sekä otettiin käyttöön ja laadittiin mittareita tukemaan ja yhtenäistämään elintapaohjaustyötä maakunnassa.

VESOTE-hanke oli yksi hallituksen kärkihankkeista. Valtakunnalliseen UKK-instituutin hallinnoimaan VESOTE-hankkeeseen osallistuu lisäksi yhdeksän sairaanhoitopiiriä ja mukana ovat sisältöä tuottamassa myös Diabetesliitto, Kunnossa kaiken ikää -ohjelma ja Mielenterveyden keskusliitto, Helsinginlinikka ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiri.

Hanke päättyi joulukuussa 2018.

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/vesote-hanke>

Selvin päin Satakunnassa

Selvin päin Satakunnassa -hankkeen tavoitteena on luoda ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja yhtenäiset toimintamallit Satakuntaan, Pakka-toimintamallin menetelmiä jalkauttamalla ja edelleen kehittämällä. Hankkeen pääkohderyhmänä ovat 12-20 vuotiaat nuoret. Tavoitteena on ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä, ensikokeilua ja päihteiden käytöstä aiheutuvia sosiaalisia sekä terveydellisiä ongelmia. Yksi hankkeen toimenpiteistä on lisätä ammattilaisten osaamista ehkäisevässä päihdetyössä

Hankkeessa kiinnitetään erityistä huomiota nuoriin ja heidän perheisiinsä. Selvin päin Satakunnassa tukee kuntia ehkäisevän päihdetyön rakenteiden luomisessa ja kouluttaa ammattilaisia toimintamallien käyttöön ottoon.

Selvin päin Satakunnassa rahoitetaan terveyden edistämisen määrärahalta. Hanke käynnistyi keväällä 2018 ja kestää 31.10.2020 asti.

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet-ja-verkostot/selvin-pain-satakunnassa-hanke>

Neuvokas perhe

Neuvokas perhe on Suomen Sydänliitto ry:n kehittämä valtakunnallinen menetelmä, joka tukee lapsiperheiden elintapaohjausta. Neuvokas perhe -menetelmän käyttöä laajennettiin Neuvokas perhe -hankkeen avulla. Hankkeessa oli tärkeänä tavoitteena lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen sekä hyväksi havaittujen näyttöön perustuvien toimintamallien käyttöönotto.

Neuvokas perhe -hanke vahvisti alueen terveydenhoitajien liikunta- ja ravitsemusohjauksen osaamista. Tavoitteena oli, että vuoden 2018 loppuun mennessä Neuvokas perhe -menetelmä on käytössä jokaisessa Suomen neuvolassa ja alakoulun terveydenhuollossa. Satakunnassa kaikki neuvoloiden terveydenhoitajat saivat neuvokas perhe -koulutuksen hankkeen aikana. Menetelmä on käytössä joka puolella Satakuntaa.

Neuvokas perhe -hanke oli osa hallituksen Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta -kärkihanketta. Hanke päättyi joulukuussa 2018.

Lisätiedot: <https://www.pori.fi/organisaatio/hankkeet/neuvokas-perhe-hanke>

MITU- mielenterveys ja päihde

MITU-hanke tulee sanoista Mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien tupakoinnin lopettamisen tukeminen. Tupakoitsijat ovat yhä useammin muutenkin haastavassa elämäntilanteessa, he kärsivät esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmista. Tupakoinnin seurauksena elinajanodote lyhenee ja sairaudet lisääntyvät. Tutkimusten mukaan mielenterveyspotilaat haluavat lopettaa tupakoinnin yhtä usein kuin väestö keskimäärin. Tupakoinnin lopettaminen vähentää pitkällä aikavälillä masennusta, ahdistuneisuutta ja stressiä. Tupakoinnin lopettamisen jälkeen monien psykiatristen potilaiden lääkkeiden annostusta voidaan laskea. Tupakoinnin lopettaminen voi kohottaa elämänlaatua myös muissa elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä.

FILHA ry:n hallinnoima MITU-hanke toimi koko valtakunnassa. Hankkeessa keskeistä oli vahvistaa tukea, jota mielenterveyspotilaat ja päihdeongelmaiset tarvitsevat tupakoinnin lopettamiseen. Tehokkaaksi havaitut tupakkavieroitusmenetelmät ovat tärkeä osa tukea. Lisäksi hankkeessa vahvistettiin terveydenhuollon ammattilaisten osaamista tässä asiassa. Terveydenhuollon ammattilaisia esimerkiksi koulutettiin ottamaan tupakkavieroitus osaksi potilastyötä.

Satakunnan sairaanhoitopiiri oli mukana MITU-hankkeessa, mikä päättyi 31.12.2018. Kehittämistyötä jatketaan omana toimintana.

Lisätiedot: https://www.satakunta2019.fi/?page_id=1017

Mielenterveyden ensiapu

Satakunta oli mukana Mielenterveysseuran valtakunnallisessa Mielenterveys kuuluu kaikille -kärkihankkeessa. Hankkeen aikana Satakuntaan koulutettiin 49 ohjaajaa. Koulutuksiin osallistui 964 ihmistä.

Lisätiedot: <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%B6iminta/mielenterveysosaaminen/mielenterveyden-ensiapu/mielenterveyden-ensivun>